

Vergadering van Vrijdag 29 Januari 1904, 's avonds ten 7¹/₂ ure.

Voorzitter Generaal DE VLAMING.

Aan de orde is de ballottage van kandidaten.

De VOORZITTER verzoekt de heeren KOOLEMANS BEIJNEN en GIEL met hem het bureau van stemopneming te willen uitmaken.

De uitslag der stemming is, dat tot leden worden toegelaten de heeren :

S. H. Kluit, 2e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, M. G. Labree, 1e Luit. bij het Reg. Gren. en Jagers, W. H. C. Seyn, 1e Luitenant der Artillerie en L. Weber, 1e Luitenant der Infanterie N.-I. Leger, allen te 's-Gravenhage ;

F. G. H. M. Steenberghe, 2e Luitenant der Infanterie te Geertruidenberg ;

H. W. L. van Meeuwen, 2e Luit. der Infanterie N.-I. Leger te Markelo ;

K. J. Adams, 2e Luitenant der Infanterie, L. G. E. Kalshoven, Kapitein der Infanterie, J. C. M. Simon Thomas, 2e Luitenant der Infanterie, F. F. Vervat, 2e Luitenant der Infanterie en P. J. A. Vintges, Kapitein der Infanterie, allen te Middelburg en W. A. K. H. de Rijk, 1e Luitenant dd. Schutterij te Venlo.

De VOORZITTER dankt de heeren van het stembureau voor de door hen volbrachte taak.

De VOORZITTER : Het is mij aangenaam eene vroegere mededeeling omtrent onze werkzaamheden te kunnen aanvullen. Onlangs moest worden bericht dat, wegens het niet kunnen nakomen van eene vroegere toezegging, de aangekondigde voordracht omtrent eenig Indisch onderwerp niet kon plaats

hebben. Het doet mij genoegen thans aan de vergadering de mededeeling te kunnen doen, dat enkele Indische officieren hunne medewerking tot onze werkzaamheden hebben toegezegd.

Zoo zal de Luitenant-Kolonel der Artillerie W. J. GIEL vermoedelijk nog in April eene lezing houden over de artillerie tegenover den inlandschen vijand. Verder zijn voordrachten toegezegd door den Majoor van de Infanterie R. G. DOORMAN over de strategie in de Indische oorlogvoering en door den gepensioneerden Kapitein der Infanterie H. T. VAN IJSSELDIJK over de invoering van algemeenen dienstplicht onder de Nederlandsche bevolking in Ned.-Indië. Deze stukken zullen zoo mogelijk nog in dit werkjaar in het Orgaan der Vereeniging worden opgenomen.

Aan de orde is thans de discussie over het op 6 Maart 1903 door den gepensioneerden Vice-Admiraal N. MAC LEOD behandeld onderwerp, getiteld *Samenwerking tusschen zee- en landmacht, zoowel in vredes- als in oorlogstijd*. (Opgenomen in de VIIIe aflevering van het Orgaan, jaargang 1902—1903.)

De VOORZITTER geeft het eerst het woord aan den heer W. J. POP, Kapitein van den Generalen Staf.

De heer POP: Mijnheer de Voorzitter. Zoowel bij het aanhooren, als bij het nader bestudeeren van de belangrijke rede, welke door den Vice-Admiraal MAC LEOD in den vorigen winter in deze Vereeniging werd uitgesproken, rezen voor mijn geestesoog zoo talrijke vraagteekens, dat ik gaarne gebruik maak van de mij door U geschonken gelegenheid om, naar aanleiding van den inhoud van die voordracht, eenige oogenblikken het woord te voeren. Daar ik mij intusschen niet tot de bij uitstek bevoegden reken, om over deze belangrijke materie een oordeel uit te spreken, beschouwe de geachte spreker, hetgeen ik zal mededeelen, geenszins als eene critiek

op zijne woorden, doch veel meer als eene reeks van vragen, die ik duidelijkheidshalve met eenige overwegingen omkleed heb, en waarop ik het een bijzonder voorrecht zou achten, ter nadere voorlichting van mijzelf en wellicht ook van anderen, eenig antwoord te mogen ontvangen.

In het belang eener grondige discussie meen ik mij hierbij te moeten bewegen binnen de grenzen, die door den geachten inleider in zijne rede gesteld zijn, d. w. z. tot de samenwerking tusschen beide deelen onzer weermacht bij de verdediging van Nederland. Alles, wat de verdediging onzer koloniën en bezittingen betreft, laat ik dus buiten beschouwing, waartoe m. i. te meer reden bestaat, omdat het behoud van onze onafhankelijkheid een eerste eisch is voor het behoud van onze koloniën, al zou niettemin verlies onzer koloniën mogelijk kunnen zijn, zonder onmiddellijk verlies van onze onafhankelijkheid. Dit hangt toch geheel af van de omstandigheden, waaronder de oorlog door ons gevoerd zal worden. De sleutels onzer koloniën liggen alzoo naar omstandigheden of te Amsterdam of in Indië zelf. Ik wensch mij nu tot de bespreking van het eerste geval te beperken.

Bij deze bespreking moet, naar mijne meening, intusschen al dadelijk op den voorgrond gesteld worden, dat het streven naar samenwerking tusschen zee- en landmacht er niet toe mag leiden het aantal punten, waar deze gezocht wordt, noodeloos te vergrooten, noch de taak van een van beide deelen onzer weermacht overmatig uit te breiden, noch zonder dringende noodzakelijkheid — en dus allerminst ten gerieve van een van beide deelen — eene wijziging te brengen in de natuurlijke en historisch geworden verdeeling van arbeid. Integendeel, eene vruchtbare samenwerking moet beoogen landen zeemacht elkander in dier voege te doen aanvullen, dat langs den meest economischen weg het grootst mogelijke effect verkregen worde.

Samenwerking tusschen zee- en landmacht is dus de noodzakelijke en bereikbare wederzijdsche ondersteuning van beide deelen onzer weerkracht bij :

- a. het afweren van landingen ;
- b. het afweren van aanvallen op maritieme stellingen ;
- c. de verdediging van duurzame of tijdelijke stellingen aan de landzijde, waarbij de marine kan optreden :
 - 1. op de Zuiderzee ;
 - 2. op rivieren, kanalen, inundatiën en plassen ;
 - d. de gewapende handhaving der neutraliteit.

Voorts moet nagegaan worden in hoeverre samenwerking, of beter werkzaamheid van het eene deel ten behoeve van het andere, met het oog op de strategische verdediging noodig is.

Dit laatste punt brengt mij al dadelijk tot wat de Admiraal een eerste eisch voor de samenwerking noemt, n.l. »dat de Landmacht zorgde dat ze te eten heeft, evenals de Marine dit doet”. (blz. 697.) 1)

Afgezien van het eigenaardige, dat er in gelegen is, om, waar men over samenwerking spreekt, als *eersten* eisch te stellen, dat elk voor zichzelf zorgt, geloof ik, dat de geachte spreker hier een eisch stelt, die onmogelijk vervuld kan worden. Moge het toch betrekkelijk gemakkelijk zijn, om een zoodanigen voorraad levensmiddelen beschikbaar te hebben, dat men zonder bezwaar de zorg voor de voeding van \pm 6900 hoofden (zie Bijlage Q van Hoofdstuk VI der Staatsbegroting voor 1904) gedurende geruimen tijd kan aanvaarden, wie zich een denkbeeld wil vormen van de sterkte van leger, landweer en landstorm, zooals deze in de toekomst georganiseerd zullen zijn, zal begrijpen, dat het gemakkelijk is te decreteren, dat de landmacht moet zorgen te eten te hebben, doch dat het onmogelijk is om reeds in vreedetijd daarin in alle opzichten ten volle voorzien te hebben. Bovendien, ook de burgerbevolking moet ten deele gevoed worden, waardoor nieuwe, moeilijk te vervullen eischen gesteld worden.

Uit een en ander moge blijken, dat het vraagstuk der approviandeering, welke in verschillende gevallen alleen langs

1) De tusschen haakjes geplaatste getallen verwijzen naar de bladzijden van het Orgaan, jaargang 1902—1903.

den zeeweg zal kunnen geschieden, er een is, dat onze aandacht in hooge mate vereischt en dat allerminst met eene machtspreuk op te lossen is. Niet te onpas schreef dan ook de Minister JHR. VAN DER WIJCK in de Memorie van Antwoord bij de Marinebegrooting van 1897, dat met den zoo lang mogelijk verzekerden aanvoer van levensmiddelen onze verdediging staat of valt.

Samenwerking in den door mij bedoelden zin moet hier dus bestaan, in dier voege dat de marine door hare werkzaamheid de landmacht in staat stelt zich langs den zeeweg zooveel mogelijk te approviandeeren, en dit kan zij alleen doen, wanneer zij er in slaagt eene effectieve blokkade onzer havens zoolang mogelijk te vertragen.

Hiertoe behoeven wij een mobiel eskader van zeegaande schepen, bestaande uit een 5- à 6-tal *Kortenaer's* of verbeterde *Kortenaer's* en een 10-tal torpedobooten, die — zooals de Minister JHR. VAN DER WIJCK dit uitdrukte — noodweer daargelaten, onder alle omstandigheden van wind en zee huitengaats kunnen optreden. De hier genoemde getallen zijn natuurlijk eenigszins willekeurig gegrepen: in beginsel zou men dit eskader zoo sterk mogelijk wenschen; financieele overwegingen nopen hier echter tot beperking.

Door zulk een eskader dwingt men den tegenstander eene betrekkelijk krachtige scheepsmacht op onze kusten te concentreren, alvorens van eene effectieve blokkade sprake kan zijn, en vertraagt men deze dus; noodzaakt men hem tot grooter krachtsinspanning; is men in de gelegenheid hem afbreuk te doen, wat onder alle omstandigheden in het belang eener goede verdediging is; en dwingt men hem, wanneer de blokkade is ingesteld, tot groot kolenverbruik, zoodat wellicht voor kolenladen de blokkade tijdelijk moet worden opgeheven. Als niet gering te schatten nevenvoordeelen komt hier nog bij, dat dadelijk na de oorlogsverklaring in eene krachtige bewaking der toegangen van uit zee voorzien wordt; dat een coup de main tegen eene onzer kustversterkingen kan worden afgeweerd en tijd gewonnen wordt voor het geheel ter ver-

dediging gereed maken van deze laatste, met name voor het leggen der versperringen, enz. 1)

Met schepen, voor plaatselijke verdediging aangewezen, kan hiertoe niet volstaan worden, omdat deze de versterkte stelling, waartoe zij behooren, niet kunnen verlaten, zonder haar te ontblooten. »Ware dit niet het geval” — zoo merkte de Commissie voor de kustverdediging van 1864 reeds op — »zij zoude de verdediging daarvan in gevaar brengen en omgekeerd zoude zij hare vrijheid van beweging verliezen.”

Een eerste eisch voor de samenwerking van land- en zeemacht noem *ik* dus het bezit van een mobiel eskader zeegaande schepen.

Achtereenvolgens zullen wij nu verder de hiervoor aangegeven gevallen, waarin samenwerking mogelijk is, eenigszins nader bezien.

a. Het afweren van landingen.

Omtrent den mogelijken steun der marine bij het afweren van landingen zijn de meeningen in den loop der tijden zeer verdeeld geweest. Terwijl bijv. de Minister JANSEN onder de taak der zeemacht opnam: »het beletten, in samenwerking met de landmacht, van eene landing op de kust” en daartoe wenschte te beschikken, behalve over een 6-tal schepen, die ook buiten de zeegaten zouden kunnen optreden, over een 6-tal *éclaireurs*, 2) die per stuk f 425.000 zouden kosten, achtte de Minister JHR. VAN DER WIJCK de hulp van zeegaande schepen bij het afweren van eene landing onzeker en meende hij, dat daarbij op den steun van *éclaireurs* niet en op dien

1) Ten aanzien van het vraagstuk der zeegaande schepen zij er nog op gewezen, dat men algemeen erkent de bezwaren aan eene landing verbonden, zoolang de tegenpartij daartegen hare torpedobooten kan uitspelen, en dit kan deze doen, zoolang zij ook over *schepen* beschikt, omdat anders de aanvaller bij blokkade ten anker kan gaan en daardoor aanvallen van torpedobooten eerder kan afweren.

2) Een post van f 717.000, op de begroting voor 1890 ten behoeve van de aanschaffing dezer vaartuigen gebracht, werd door de Volksvertegenwoordiging geweigerd.

van torpedobooten — hoewel soms van beteekenis — niet altijd gerekend zal mogen worden.

De Admiraal MAC LEOD stelt in verband met dit punt als eisch, dat bij het uitbreken van een oorlog de marine terstond hare torpedojagers (vaartuigen voor kondschapsdienst) naar zee zendt om van de Vlaamsche banken tot bij Borkum te kruisen en dat de schepen, speciaal voor het afweren van eene landing bestemd, zich in de havens en zeegaten nabij de kust ophouden.

Dus *torpedojagers voor den kondschapsdienst*, met het doel om tijdig omtrent de nadering van de vijandelijke landingsvloot gewaarschuwd te zijn, èn *vaartuigen, bijzonder geëigend om, zich kort langs de kust in ondiep water snel bewegend en door pantser gedekt, de kleine vaartuigen, waarmede de landing bewerkstelligd wordt, te bedreigen en zoo noodig onderdoor te stoomen*. Als type voor deze laatste vaartuigen wordt de Amerikaansche *Katahdin* genoemd, die een schildvormig pantser van 15 cM. draagt en 16 mijl loopt. Ik teeken hierbij nog aan, dat deze schepen 76 M. lang zijn, een diepgang van 4.9 M. hebben en 2.3 miljoen gulden kosten.

Ten aanzien van den kondschapsdienst stelt de Admiraal zich voor, dat onze jagers op 7½ G. M. 1) van de kust kruisen; dat zij de vijandelijke jagers tot op 2 G. M. kunnen laten naderen, alvorens zich in het belang hunner opdracht te moeten verwijderen; dat zij de vijandelijke landingsvloot, die hare jagers op 2 G. M. volgt, dan »wel in 't zicht» zullen krijgen en dat zij alsdan — helder weer aannemende — onderscheiden kunnen of de vijandelijke vloot talrijk is of slechts uit enkele schepen bestaat, en daardoor voldoende gegevens bezitten om een bericht van eenige beteekenis naar den wal te brengen, waar dit bericht 2 uur vóór de vijandelijke vloot kan aankomen.

In verband met deze voorstelling van feiten rijzen nu bij mij enkele vragen.

1) 1 G. M. = 7440 M.

10. Mag men aannemen, dat een tegenstander, die eene landing ondernemen wil, aan onze jagers gelegenheid zal laten om den kondschaftsdienst uit te oefenen, of moet men niet veeleer aannemen, dat het tot de voorbereiding van eene landing zal behooren, alle onze schepen, welke zich op zee bevinden, binnen onze havens terug te dringen en daarin door eene blokkade op te sluiten?

Het komt mij voor, dat het *niet* volgen van laatstgenoemde gedragslijn zou wijzen op eene zoo groote miskennis van een der eerste regels van de strategie, dat ik niet geloof, dat wij eene zoo onoordeelkundige handelwijze van onzen tegenstander mogen verwachten.

20. Gesteld echter, de vijand doet dit niet en volgt de door den Admiraal aangegeven gedragslijn, is het dan waarschijnlijk te achten, dat onze jagers het bericht, dat de vijandelijke vloot nadert, zullen kunnen geven?

Hieromtrent is twijfel gewettigd. Zooals wij zagen, neemt de Admiraal »helder weer" aan; »is het zicht minder goed", zegt hij, »dan is het ongunstigste geval dat onze jager vóór den vijandelijken uit, naar de kust loopt zonder de vloot gezien te hebben en misschien loos alarm maakt". Nu schijnt mij dit laatste geval toe het meest voorkomende te zullen zijn.

»Ein vorsichtiger Gegner," zegt VON LABRÉS, 1) »wird seine Annäherung an die feindliche Küste freilich nicht bei Nacht volziehen, sondern die Küste am frühesten Morgen anlaufen." In dit geval zullen onze jagers niet veel van de vijandelijke vloot kunnen waarnemen, want zegt VON LABRÉS verder: »Eine selbst starke Flotte auf ihrem voraussichtlichen Marsche bei Nacht auf zu finden, wenn dieselbe alle auf grözere Distanz sichtbare Lichter gelöscht hat, ist, wie bekannt, eine sehr schwierige Aufgabe". Ook de toenmalige Kapitein ter zee BINKES zegt in zijne bekende »Studie" 2): »Bij nacht is een schip, dat geene lichten voert, op geen grooter afstand zichtbaar dan $\frac{1}{2}$ mijl".

1) Politik und Seekrieg. Berlin, 1903.

2) De Koninklijke Nederlandsche Marine. Eene studie over de verdediging van Nederland te water en de inrichting der vloot.

Ik geloof dus, dat er inderdaad veel kans is, dat onze jagers zelfs niet zullen kunnen melden: »*of de vijandelijke vloot talrijk is of slechts uit enkele schepen bestaat*».

30. Aangenomen echter, dit bericht bereikt de kustwacht, welk nut kunnen dan de met de kustverdediging belaste troepen daaruit trekken?

Wanneer de kustverdediging behoorlijk georganiseerd en een voldoende aantal troepen daarvoor beschikbaar gesteld is geworden, dan bevinden zich nabij de kust in verschillende échelons afdeelingen, die aan de eerste pogingen des vijands, om voet aan land te zetten, weerstand moeten bieden, en zijn grootere afdeelingen, op daarvoor geschikte punten verzameld, gereed om, zooveel mogelijk en noodig met versnelde middelen van vervoer, naar het bedreigde kustvak op te rukken, ten einde de verder landende of reeds gelande vijandelijke troepen terug te drijven. Als eisch moet daarbij gelden, dat deze grootere afdeelingen op elk met eene landing bedreigd vak der kust binnen den kortst mogelijken tijd kunnen zijn samengetrokken, en daartoe zal het o.a. noodig zijn om, zoodra verschillende omstandigheden er op wijzen, dat eene poging tot landen aanstaande is, die afdeelingen op het uur, waarop deze meest waarschijnlijk ondernomen zal worden, d.i. in het vroege morgenuur, steeds marschvaardig nabij de inladingsplaatsen gereed te stellen, en zoolang gereed te houden tot de voor het uitvoeren eener landing, als het ware, aangewezen uren verstreken zijn. Al is het nu natuurlijk niet geheel van belang ontbloot te weten, dat op zekeren dag binnen korten tijd eene landing te verwachten is, zoo kan door dit bericht toch geen belangrijke invloed uitgeoefend worden op de voor den afweer daarvan te nemen maatregelen. Wel zou dit het geval zijn, indien het landingspunt, d. i. het vak, waarop de landing uitgevoerd zal worden, *met besliste zekerheid* bekend was. Hieromtrent zullen onze jagers nu juist *geen* bericht kunnen brengen, althans volgens hetgeen ons van de zijde van autoriteiten op maritiem gebied wordt medegedeeld.

De Admiraal MAC LEOD schreef bijv. in het »Jaarboek der

Zeemacht" 1877—78, bij het bespreken van de moeilijkheid om recht op een bepaald punt aan te sturen: »Men kan dus uit den koers, dien de vijand stuurt, niet altijd afleiden, waar hij zal landen. . . .»

De Minister JHR. v. D. WIJCK zeide in de Memorie van Toelichting tot Hoofdstuk VI der Staatsbegrooting voor 1897: »Bij krachtsinspanning van den vijand, welke trouwens slechts kort behoeft volgehouden te worden, zullen onze éclaireurs in de zeegaten worden opgesloten, doch al mocht een enkele éclaireur aan 's vijands werkzaamheid ontsnappen en de transportvloot in zee ontmoeten dan zal hij niet veel méér kunnen doen dan het bericht overbrengen, dat die vloot zich op een gegeven uur, op eene bepaalde plaats, sturende een zekeren koers 1), in zee bevond; een bericht voor ons niet van groot belang, omdat het niet kan brengen tot de wetenschap waar de landing zal plaats hebben. . . .»

»Eerst zeer nabij onze kust kan het waarnemen der bewegingen van eene vijandelijke vloot tot goede gevolgtrekkingen leiden, omtrent het punt waar geland zal worden, en eerst dan zal onzerzijds tot troepenverplaatsing langs de kust kunnen worden overgegaan om de landing te beletten.»

Vergis ik mij nu, wanneer ik vermeen, dat de door den Admiraal voorgestane éclaireurs ons niet zullen kunnen geven, wat wij behoeven; dat zij dientengevolge hunne rente niet zullen opbrengen en *dus* schadelijk zijn? Wijst, hetgeen ik hiervoren de eer had te relateeren, er niet op, dat wij voor dit doel met eene goed georganiseerde kustwacht kunnen volstaan en dat wij, om omtrent de toebereidselen voor eene landing zoo goed en zoo volledig mogelijk ingelicht te zijn, onze voelhorens verder moeten uitstrekken, m. a. w. een kondschapsdienst moeten inrichten, waarvan de zetel in 's vijands land gevestigd is? Zoo deed bijv. Duitschland met goeden uitslag in 1870 en ook wij kunnen ons daarbij goed bevin-

1) Die koers kan bovendien slechts geschat worden en zal slechts bij uitzondering op het landingspunt gericht zijn.

den. Het geld, daaraan besteed, zal dan onmiddellijk rente afwerpen.

En nu de vaartuigen, bestemd om eene landing *af te weren*. Ook ten aanzien daarvan ben ik niet optimistisch gestemd. Wat toch is het geval? Ik vermeen, dat men, alvorens eene landing met eenige kans op goeden uitslag te kunnen uitvoeren, minstens *betrekkelijk* meester ter zee moet zijn, d.w.z. de vijandelijke scheepsmacht behoeft niet vernietigd, doch *moet* binnen hare havens en zeegaten ingesloten zijn. Eene blokkade onzer zeegaten moet dus m. i. aan eene poging tot landing noodzakelijk voorafgaan. En zelfs al is dit geschied, dan nog zal men de flanken der transportvloot door oorlogschepen moeten beveiligen, om elke poging tot ingrijpen des vijands zooveel mogelijk tegen te gaan. Des Admiraals *Katahdin's kunnen* dus niet onder het bereik komen van de groote kanonnen der vijandelijke schepen (blz. 704.), maar m. i. *zullen* zij in dat vuur geraken en, tamelijk groote schepen, als zij zijn, zeker niet tot hun voordeel. Wat zij m. i. niet kunnen bereiken, zal intusschen wel weggelegd kunnen zijn voor kleine, snelloopende, zeer ondiepgaande vaartuigen en daarom geloof ik, dat wij in dit geval alleen nog steun kunnen *verwachten* van torpedobooten, zoowel gewone als onderzeesche, die niet alleen voor dit, doch voor alle gevallen een krachtig hulpmiddel bij onze verdediging kunnen vormen.

Schepen van 2.3 millioen gulden, met zoo geringe kans op nuttig gebruik, zou ik dan ook voorshands niet kunnen aanbevelen.

b. Het afweren van aanvallen op maritieme stellingen.

NAPOLEON's uitspraak: »un canon de terre vaut cent canons sur mer» moge eenigszins overdreven zijn, de grond van waarheid, die in deze woorden gelegen is, wordt nog steeds algemeen erkend. Bij de verdediging van maritieme stellingen moet dus als regel gelden, dat deze, zooveel slechts eenigszins mogelijk, aan land-(kust-) versterkingen wordt opgedragen, in

verband met de in vreedstijd voorbereide en bij de oorlogstoerusting uitgevoerde versperring der vaarwaters.

Alleen dus daar, waar de bijzondere gesteldheid der vaarwaters er bepaaldelijk toe noopt, of waar de verdediging door de landmacht ongewenscht geacht wordt, moeten schepen, tot rechtstreeksche bestrijding van den tegenstander met artillerievuur, aangewezen worden. Hierop kan intusschen in zooverre eene uitzondering gemaakt worden, dat schepen, die aanvankelijk eene andere bestemming hadden, in het verder verloop van den oorlog voor den rechtstreekschen afweer beschikbaar kunnen komen.

Voorts bepaalt zich de steun der marine voor dit geval tot, wat men in den uitgebreidsten zin van het woord de bewaking der zeegaten kan noemen. Hieronder moet niet alleen verstaan worden het verrichten van den veiligheidsdienst en het bestrijden van 's vijands lichte schepen, welke met het onderzoek en de betonning onzer vaarwaters of met pogingen tot het opruimen van versperringen belast zullen worden, doch ook de bewaking van de zeegaten, met het doel de mobilisatie en voornamelijk het leggen der versperringen mogelijk te maken, voor het geval wij door eene oorlogsverklaring verast mochten worden.

Aan deze verschillende eischen kan niet door één type van vaartuigen voldaan worden; voor de eerst aangegeven doeleinden behoeft men kleine schepen met weinig diepgang, die, bij voldoende bescherming, met lichte snelvuurkanonnen bewapend zijn; voor het in de tweede plaats genoemde doel worden daarentegen vaartuigen, met zwaar geschut bewapend en afdoende beschermd, vereischt, die — om zich ook op ondiep water te kunnen verplaatsen — slechts weinig diepgang mogen hebben. Aan deze eischen wordt o. a. voldaan door het z. g. monitortype, dat intusschen — met het oog op de geringe zeewaardigheid — alleen bij de verdediging der Vliegaten en der vaarwaters van het Zuidelijk frontier 1)

1) Hiervoor werden door den Minister JHR. RÖELL voorgesteld z. g.

gebezigd kan worden, doch in de Texelsche zeegaten onbruikbaar is. Voor deze laatste zal alzoo over ander materieel beschikt moeten worden, en het ligt voor de hand daarvoor te bestemmen de schepen van het reeds vroeger door mij genoemde mobiele eskader, die bij het vervullen van hunne eigenlijke taak tevens in de hier gevorderde diensten kunnen voorzien. Wat hiervan later, bij de rechtstreeksche verdediging der Stelling van den Helder nog bruikbaar is, kan ook dan nog goede diensten bewijzen.

Dit punt besprekende, moet ik nog een oogenblik stilstaan bij eene opmerking van den Admiraal MAC LEOD, n.l. waar hij, bij het bespreken van de middelen tot het vertragen van eene landing, zegt: »Het zal in de meeste gevallen niet geraden zijn, met dat doel onze weinige en betrekkelijk zwakke pantserschepen zich in gevecht te doen begeven met de vijandelijke vloot, *daar die schepen voor hunne eigenlijke bestemming gespaard moeten blijven*”. 1) (blz. 704.)

Deze uitdrukking heb ik niet goed begrepen en gaarne ontving ik daarop eenige toelichting. Ik meende toch steeds met den Minister JHR. VAN DER WIJCK, 2) dat op het oogenblik, waarop onze tegenstander tot eene landing zal overgaan, onze zeegaande schepen of opgesloten of vernield zullen zijn. Hunne eigenlijke taak ligt, m.i., n.l. in de periode, welke aan de landing voorafgaat; daarbij zullen zij, krachtig ingezet wordende, om aan hunne bestemming te voldoen, gevaar loopen vernield te worden, doch in elk geval vóór de landing binnen onze zeegaten, in min of meer strijdvaardigen toestand, worden opgesloten. Alsdan zullen zij zeker nog bij de rechtstreeksche verdediging van de stelling, waar zij zich bevinden, nuttig gebruikt kunnen worden, doch dit beschouwe men als eene min of meer toevallige bate, zoodat van een stelsel, waarbij

kleine pantserschepen, die grooteren diepgang (41 dM.) en dus meerdere zeewaardigheid zouden bezitten, daarentegen 1/2 miljoen meer zouden kosten.

1) De cursiveering is van mij.

2) Zie Mem. v. Antw. Marinebegrooting voor 1897.

deze schepen tot dat oogenblik *gespaard* zouden worden, m. i. gcene sprake mag zijn.

Behalve de voren aangeduide schepen, hebben wij in onze maritieme positiën torpedobooten — gewone en onderzeesche — noodig, omtrent welker nut wel geen twijfel zal bestaan. Deze zijn tevens de eenige marine-vaartuigen in die vaarwaters (Haven van IJmuiden en Nieuwe Waterweg), waar de gesteldheid daarvan het manoeuvreeren met schepen onmogelijk maakt, en waar de mogelijkheid tot het doen van uitvallen daarmede tevens uitgesloten is.

Behalve het mobiele eskader, worden nu, voor de hiervoren omschreven doeleinden, noodig geacht :

door den Minister JHR. VAN DER WIJCK

6 monitors,
15 kanonneerbooten,
6 middelbare en
10 kleine torpedobooten ;

door den Minister Jhr. RÖELL

3 kleine pantserschepen,
3 monitors,
15 kanonneerbooten,
21 groote en
12 kleine torpedobooten;

waarbij in acht te nemen is, dat onder de 21 groote torpedobooten zich die bevinden, welke bestemd zijn aan het mobiele eskader te worden toegevoegd.

Belangrijk verschil in opvatting valt hier niet te constateeren. Het oordeel van den Admiraal omtrent deze getallen zou ik intusschen gaarne vernomen hebben, omdat deze in hooge mate over de mogelijkheid der samenwerking beslissen.

Bij de bespreking van de maritieme stellingen moet ik nog op twee punten in de rede van den Admiraal MAC LEOD opmerkzaam maken, n.l. de uitbreiding, welke Z. E. het aantal onzer kustversterkingen wil doen ondergaan, en de bediening van onze kustbatterijen door het personeel der marine.

Ten aanzien van het eerste punt zij het volgende aangeteekend.

Nieuwe kustversterkingen worden gevraagd :
 nabij Delfzijl,
 nabij de haven van Terschelling,
 bij Harlingen,
 bij den Helder een tweetal forten,
 bij IJmuiden,
 aan den Hoek van Holland en
 aan het vaarwater van Goeree;
 terwijl bovendien het maken van een bruggehoofd bij Stavoren wordt bepleit.

Wanneer de geachte inleider deze voorstellen had omgezet in de voor de verwezenlijking daarvan benoodigde millioenen, dan twijfel ik er aan, of deze wenschen wel uitgesproken waren geworden. Werkelijk, men kan ook van het goede te veel bekomen; maar bovendien, ik acht de voorgestelde werken niet noodig en waar wij ons, m.i., ten aanzien der duurzame versterkingen tot het noodzakelijke moeten beperken, acht ik ze zelfs ongewenscht. Zonder dat ik hieromtrent in bijzonderheden zou kunnen treden, wil ik toch wel als mijne meening aangeven, dat ook zonder deze de verdediging van ons kustfrontier — zoolang althans geene vleugels aan de Stelling van Amsterdam gebouwd worden — met de bestaande werken gewaarborgd is, zij het ook dat deze, bij voldoende ruimte van middelen, verbeteringen zouden kunnen ondergaan.

Over enkele punten intusschen nog een kort woord.

De Admiraal meent, dat het bezit — en dus de verovering — van de haven van IJmuiden »voor een vijand van zulk groot nut zou zijn, dat daarmede . . . de verovering van de Stelling van Amsterdam voor een groot deel beslist zou zijn”. (blz. 716.) Ik ben zoo vrij dit te betwijfelen; niet alleen het bezit, maar ook het onbelemmerd gebruik van die haven is voor den vijand noodig, wanneer hij langs dien weg een krachtigen aanval op die stelling wil richten. En nu is met het bezit van die haven voor hem nog niets gewonnen, omdat het gebruik daarvan hem door meer achterwaarts opgesteld, z.g. onuitdoofbaar artillerievuur belet kan worden.

Ten aanzien van de haven van Scheveningen zou ik meenen, dat het onder alle omstandigheden aanbeveling verdient haar zoo spoedig en zoo afdoende mogelijk onbruikbaar te maken. Laat men dit na, dan loopt men gevaar te laat te komen en de haven nog in bruikbaren toestand in 's vijands handen te doen geraken. De geachte inleider wil haar alleen in het geval, dat met zekerheid *geene* landing te verwachten is, als ligplaats voor torpedobooten bestemmen. Daar deze zekerheid natuurlijk nimmer aanwezig zal zijn, komt het mij meer gewenscht voor, de torpedobooten in den slechts op korten afstand verwijderden Nieuwen Waterweg te stationeeren.

Het door den Admiraal aangenomen geval, dat de vijand de haven bemachtigt en den omtrek onder het vuur van zijne schepen houdt, waardoor hem het aan wal zetten van troepen en materieel zeer gemakkelijk gemaakt wordt, begrijp ik niet al te goed. Wordt de haven en de aanliggende kuststrook verdedigd, dan zal de haven niet vermeersterd en »à plus forte raison" geene troepen noch materieel aan wal gezet kunnen worden, vóór men de verdedigers van daar verdreven heeft, wat met het vuur der schepen alleen niet te bereiken is, al ware het alleen reeds, omdat dit, bij eene poging om de haven te bemachtigen, zal moeten zwijgen. Eene landing in breed front is m. i. het eenige middel, dat tot de gewenschte uitkomst zou kunnen leiden.

De toestand aan den Nieuwen Waterweg wordt door den geachten inleider m. i. te donker ingezien. Ik vermoed, dat onbekendheid met den plaatselijken toestand hem gevolgtrekkingen omtrent de kracht van dit punt in den mond gelegd heeft, die niet juist te achten zijn.

Hoewel ik voorts gaarne erken, dat het verschijnen van eene vloot van vijandelijke groote oorlogsschepen voor Rotterdam niet zou nalaten een hevigen indruk te maken, geloof ik toch niet, dat een aanvaller zijn kostbaar materieel aan de groote gevaren, welke het daarbij bedreigen, zal bloot stellen. Wanneer wij daar over torpedobooten van beide soorten beschikken, aarzel ik niet om de door den Admiraal besproken wijze om een moreel effect

te weeg te brengen, in de hoogste mate roekeloos te noemen, en ik geloof, dat onze eventueele tegenstander hiertoe dan ook niet licht zal overgaan.

Waar voor de Texelsche en Goereesche zeegaten vermeerdering van kustversterkingen bepleit wordt, geloof ik, dat de steun, welken de vroeger besproken oorlogsschepen kunnen bieden, die uitbreiding van ons bezit aan vaste sterkten minder noodig maakt. Vooral daar, waar het vaarwater dikwijls verloopt, zooals de Admiraal ten opzichte van de Goeree aangeeft, schijnt mij het gebruik van schepen te verkiezen boven het bouwen van vaste werken, waarop wellicht spoedig van toepassing zou zijn, hetgeen de geachte inleider ons omtrent het fort Pampus mededeelt.

Wat de voorgestelde werken aan de Eems 1) en bij de haven van Terschelling aangaat, acht ik, van het oogenblik af, dat Duitschland de Westkust van Borkum versterkt, voor ons geene enkele reden aanwezig, om meer landwaarts in versterkingen bij Delfzijl op te werpen. In het geval van handhaving der neutraliteit of van een verbond met Duitschland niet, omdat in de afsluiting van de Eems dan al voorzien is; in het geval dat wij alleen met eene derde Mogendheid in oorlog zijn niet, omdat ik mij bezwaarlijk kan voorstellen de voordeelen, die voor onzen tegenstander dan aan eene landing bij Delfzijl verbonden zouden zijn.

Ook ligt in het feit, dat de haven en het vaarwater bij Terschelling *in sommige omstandigheden* aan oorlogvoerende schepen tot schuilplaats kunnen strekken, m. i. geene voldoende aanleiding om daar eene vaste sterkte te bouwen.

Op de aan de Zuiderzee voorgestelde werken kom ik nog nader terug.

Omtrent de bediening van de kustbatterijen heb ik reeds meer dan eenmaal mijne meening gezegd, zoodat ik te dezen

1) Omtrent de grensregeling op dit punt bestaat volgens sommigen nog geene voldoende zekerheid. (Zie wat de heer RAHUSEN zeide bij de behandeling van de begroting voor Buitenl. Zaken voor 1904 in de Eerste Kamer.)

opzichte meen te mogen verwijzen naar hetgeen ik schreef in den Militairen Spectator van Sept. 1.1. op blz. 659 vgg. en naar hetgeen ik opmerkte bij de discussie in deze Vereeniging over de studie van den Kapitein KOLLEWIJN.

Ten aanzien van het eerstgenoemde, zij het mij intusschen veroorloofd te wijzen op eene aldaar door mij begane onnauwkeurigheid. Ik merkte namelijk op, dat in Deutschland de kustartillerie een onderdeel vormt van het wapen der Artillerie. Dit is niet geheel juist. In de »Grundzüge der deutschen Land- und Seemacht" 1) bijv. lezen wij op blzn. 158 en 124 het volgende: »Die Kriegführung an der eigenen Küste wird häufig ein unmittelbares Zusammenwirken der Armee und Marine erfordern. Nach den vorhandenen Allerhöchsten Bestimmungen hat die Armee den Schutz der Ostseehäfen, das Reichskriegshafengebiet von Kiel ausgenommen, zu übernehmen, während der Chef der Nordseestation für den Schutz der ganzen Nordseeküste verantwortlich ist. Der Grund zu dieser verschiedenen Organisation ist der, dass die Befestigungen an der Ostsee (Swinemünde, Danzig und Pillau) zu der Armee, die an der Nordsee (Wilhelmshaven, Helgoland, Weser und Elbe) zu der Marine gehören". En de reden hiervoor wordt, als volgt, opgegeven: »Aber eigentlich ist die Ausübung dieses örtlichen Küstenschutzes nicht Sache der Seekriegführung, gehört daher auch nur mittelbar zu den Aufgaben der Marine. Wenn trotzdem unter General v. Stosch die Befestigungen an der Nordseeküste und in Kiel in die Hände der Marine übergegangen sind, so waren andere Gründe dafür maßgebend. Es handelte sich darum, dass die Küstenartillerie auch das Auslegen der allmählig entwickelten Seeminen und Torpedobatterien übernehmen musste. Hierzu bedürfte es aber bei den gefährlichen, von starken Gezeitenströmungen beeinflussten Fahrwassern der Nordsee einer seemännischen Leitung, die sich die Fuszartillerie und besonders ihr

1) Bearbeitet von höheren Offizieren auf Veranlassung der General-Inspektion des Militär-Erziehungs- und Bildungswesen. Berlin, 1903. MITTLER UND SOHN.

Ausbildungspersonal nicht gut erwerben konnte. In der Ostsee, Swinemünde, Danzig und Pillau, wo die Seeverhältnisse einfacher liegen (kein Strom) und eine Minenverteidigung von vornherein nicht beabsichtigt — weil überflüssig — ist, hat man daher auch die Verteidigung in den Händen der Fuszartillerie gelassen”.

Zooals men ziet, is in het voorafgaande 1) geene sprake van de beide door den Admiraal genoemde factoren, welke de kustartillerie niet zou bezitten en welke daarom overdracht der kustbatterijen aan de marine zouden rechtvaardigen, n.l.: de bekendheid met schepen en de geoefendheid in het vuren op tegemoetkomende doelen, die zich snel verplaatsen. (blz. 705.) Integendeel, men zou de verdediging overal aan de landmacht gelaten hebben, indien men daarbij beschikt had over personeel, dat in het leggen van torpedo's voldoende ervaren was; eene ervaring, die ons korps Torpedisten menigmaal op zoo schitterende wijze getoond heeft.

In verband met deze aangelegenheid en met hetgeen ik de vrijheid nam op te merken in de vergadering van 30 Oct. 1903 ten aanzien van de dringende noodzakelijkheid, welke in het bijzonder voor onze marine bestaat om volkomen geoefend te zijn in alles, wat *rechtstreeks* tot haren dienst behoort, wil ik er nog op wijzen, dat:

het 4 ^e regt. Vest.-art. telt:	50 offic.,	1734 ond.-off.	en minderen,
het korps Pantserf. art.	» 18 »	728 » » »	
het korps Torpedisten	» 14 »	467 » » »	

Totaal	82 »	2929 »	»	»	»
--------	------	--------	---	---	---

Dit personeel opnemende in dat, hetwelk voor bemanning van de vloot in Nederland en voor andere diensten op voet van oorlog benodigd is, en mede rekenende op 5% zieken, zou het eerstgenoemde 31% bedragen van het totaal — waaronder alle hulpdiensten begrepen zijn. Nu zou ik toch wel willen vragen of dit eene verhouding is, welke in het belang

1) Bewerkt door den Fregattenkapitän im Admiralstabe der Armee GRAPOW.

van de geoefendheid en dus van de bruikbaarheid van onze zeemacht zou mogen worden toegelaten, en ter wille van onze marine heb ik er mij dan ook hartgrondig in verheugd, dat de Minister ELLIS bij de behandeling van het VI^{de} Hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1904 verklaard heeft, dat de overdracht van de kustbatterijen aan de zeemacht, z. i., niet in afzienbaren tijd kan geschieden. Daarmede is dit vraagstuk, naar ik zou meenen, voorloopig van de baan.

c. 1. De verdediging van duurzame of tijdelijke stellingen aan de landzijde, waarbij de marine kan optreden op de Zuiderzee.

Wanneer wij in geval van oorlog ons in de Noord-Oostelijke provinciën van ons land willen handhaven, en ook oij de verdediging van de Stelling v. Amsterdam, zoowel met als zonder gelijktijdige verdediging van Noord-Holland, is het voor ons van het grootste belang ons meesterschap over de Zuiderzee te handhaven. In het eerste geval om den aan- en afvoer van troepen, enz. naar en van die provinciën te verzekeren; in het tweede geval om zoolang mogelijk eene poging tot landing in Noord-Holland of op het Zuiderzeefront der Stelling v. Amsterdam te kunnen verijdelen.

De hiertoe noodig geoordeeld wordende oorlogsvaartuigen, monitors, kanonneerbooten en torpedobooten, welke reeds in de vroeger aangegeven getallen begrepen zijn, mogen om ook in de kom der Zuiderzee gebezigd te kunnen worden, geen grooteren diepgang dan 29 dM. hebben; zij zijn bestemd om, behalve de Zuiderzee, ook hare toegangen — de Vlie-gaten daaronder begrepen — te verdedigen.

Behalve deze schepen nu, welke de geachte inleider mede noodig acht, vraagt hij bovendien de verschillende verdedigingswerken, waarop wij hiervóór reeds wezen. Hebben wij deze inderdaad noodig? Daartoe dienen wij de argumenten, welke daarvoor aangevoerd worden, meer van nabij te bezien.

Voor Harlingen wordt het volgende aangevoerd: »Zoolang wij onze Noordelijke provinciën niet willen verliezen, kan Harlingen eene poort blijven om gemeenschap te behouden over

de Noordzee en naar de Zuiderzee. Ook is zij, voor wat men kan noemen „de verpleging” van onze Zuiderzee-flotille van belang. In handen van een vijand echter, kan zij hem dienen om zich over zee van voorraad te voorzien of om, van daar uit, verder tegen ons te opereeren”.

Ik meen hiertegenover het volgende te moeten stellen : Zoolang wij onze Noordelijke provinciën willen verdedigen, is verzekerde verbinding met Holland en dus het meester zijn op de Zuiderzee dringend geboden. Zoodra het laatste intusschen niet meer verzekerd is, levert de verdediging van die provinciën nog maar zeer weinig voordeel op.

Opdat van uit Harlingen gemeenschap over de Noordzee gehouden zal kunnen worden, moet men zoowel meester op de *Noord*-, als op de *Zuiderzee* zijn; een weinig denkbaar geval.

De basis voor onze Zuiderzee-flotille ligt m. i. meer in Holland dan in Harlingen, welke laatste basis haar ook weinig meer zou baten, zoodra de kustversterkingen van Harlingen zich tegen den vijand zouden moeten weren.

Wanneer een vijand zich over zee via Harlingen van voorraad wil voorzien, moet hij *daar* reeds zijn en zullen dus de kustversterkingen van Harlingen hem niet veel belemmering meer in den weg leggen, omdat langs den weg, welken hijzelf gevolgd heeft, om daar te komen, ook zijne voorraden kunnen aangevoerd worden. Wil hij daarentegen zich van Harlingen meester maken, om van daar uit verder tegen ons te opereeren, dan zou ik hem dien omweg gunnen en liever zien, dat hij zulks deed, dan dat hij zich, wellicht door de versterking van Harlingen daartoe genoopt, rechtstreeks tegen de Noord-Hollandsche kust richtte.

Al de door den Admiraal aangevoerde argumenten pleiten er m. i. voor, zich het bezit van de Zuiderzee te verzekeren; daarnit aanleiding te vinden om Harlingen van kustversterkingen te voorzien, schijnt mij niet rationeel. Dit laatste vooral daarom, omdat de waarde voor de strategische verdediging van Nederland van eene in Friesland geheel *ingesloten* troepenmacht, mij voorkomt uiterst gering te zijn.

Voor Stavoren acht de Admiraal aan de zeezijde geene versterkingen noodig, omdat de geringere diepte van het vaarwater dat punt minder bedreigd en dus beter door vaartuigen der marine te beschermen doet zijn. Daarentegen wordt hier een permanent bruggehoofd verlangd. Ook dit is mij niet duidelijk. Wel begrijp ik volkomen, dat men een bruggehoofd — zij het ook geen permanent — wenscht om de inscheeping van de in de N. O. provinciën geageerd hebbende troepen te verzekeren, maar de overscheeping naar Holland kan toch alleen plaats hebben, als *wij* nog meester zijn op de Zuiderzee, zoodat in dit redeverband van eene bescherming van de haven van Stavoren aan de zeezijde door de marine niet wel sprake kan zijn. Is deze laatste toch noodig, dan zit de bedoelde troepenafdeeling in het bruggehoofd, als in een muizenval, gevangen.

Evenmin is mij duidelijk, wat bedoeld wordt met de verdediging door de marine van Enkhuizen, als punt van ontscheeping van eigen troepen, uit Friesland komende. De overscheeping en dus de ontscheeping kan m. i. alleen plaats hebben, zoolang wij meester zijn op de Zuiderzee; zijn wij dat niet meer, dan kan alleen sprake zijn van eene poging tot landing des vijands, bijv. van nit den Oostelijken oever der Zuiderzee op de Noord-Hollandsche kust. Het is echter duidelijk, dat deze landing in dit geval door de landmacht *moet*, en niet meer door de marine *kan* afgewezen worden.

Wanneer ik de zaak alzoo goed inzie, moet de samenwerking ten aanzien van de Zuiderzee gezocht worden in de aanwezigheid van eene voldoende sterke scheepsmacht, niet dieper dan 29 dM. gaande, die ons de vrije hand op die binnensee en dus de ongestoorde gemeenschap daarover verzekert.

Deze scheepsmacht intusschen te splitsen in een deel, dat wèl en een ander deel, dat niet bij de verdediging van de toegangen tot de Zuiderzee mag medewerken, zooals de Admiraal wil (blz. 713.) en zulks met de bedoeling dit laatste intact te houden, om in eene latere periode te kunnen optreden tegen gewone stoombooten, die vijandelijke troepen over de Zuiderzee vervoeren, acht ik niet gewenscht. Men moet m.i.

n.l. bij de verdediging van de toegangen der Zuiderzee, in het belang der strategische verdediging, zoo sterk mogelijk zijn, terwijl de landmacht in staat is de op even beschreven wijze overgevoerde troepen bij eene poging tot landing op de Hollandsche kust af te wijzen.

c. 2. De verdediging van duurzame of tijdelijke stellingen aan de landzijde, waarbij de marine kan optreden op rivieren, kanalen, inundatiën en plassen.

Wanneer wij de riviervedediging, waarop wij zoo aanstonds terugkomen, aanvankelijk buiten beschouwing laten, bepaalt de samenwerking der marine zich hier tot het verrichten van bewakingsdiensten, waarbij de afmetingen der vaartuigen uit den aard der zaak in overeenstemming moeten zijn met de wateren, waarop zij gebruikt zullen worden. Wel is er een tijd geweest, dat men meende ook met voordeel te kunnen bezigen marinevaartuigen, bewapend met geschut van voldoende kaliber, om deze vaartuigen als drijvende tusschenbatterijen in den geschutstrijd bij de verdediging van permanente liniën te doen ingrijpen, doch thans schijnt men, m. i. volkomen te recht, aan een dergelijk gebruik geene groote waarde meer te hechten. De bezwaren, aan het bezigen van het op deze wijze opgestelde geschut verbonden, wegen niet op tegen de voordeelen, die de gemakkelijke verplaatsbaarheid ontegenzeggelijk oplevert.

Kunnen nu de zoo even bedoelde bewakingsvaartuigen gewoonlijk van zeer eenvoudigen aard zijn, dan waar wateren van grootere beteekenis onze permanente liniën dwars doorsnijden, moeten daaraan eenigszins hoogere eischen gesteld worden, omdat zij in dit geval ook bij de verdediging van het wateracces diensten kunnen bewijzen.

Zooals wij zoo even aangaven, moeten wij thans een oogenblik onze aandacht wijden aan den steun, door de marine te verleen, bij de verdediging van onze verschillende rivieren door het veldleger.

Als inleiding daartoe bespreek ik in de eerste plaats een persoonlijk feit. In zijne rede maakt de Admiraal mij eene

ernstige grief, niet alleen van het feit, dat ik in mijne verhandeling: »Herziening van de Vestingwet, urgent of niet?» voorstelde de z.g. sperforten uit de Vestingwet te lichten, maar ook van mijne motiveering van dat voorstel. Nadat ik toch zoo deugdelijk argumenten zou hebben aangevoerd, dat een tegenstander der sperforten tot een voorstander te bekeeren zou zijn geweest, ontwaart de Admiraal in mijn betoog een plotselingen omkeer van gedachte, waarvoor geene andere beweegredenen worden aangegeven dan dat aan de *schatkist* geene hooge eischen moeten gesteld worden". (blz. 726.) Ik maak allereerst opmerkzaam op het onjuiste citaat, dat de geachte inleider bezigt; ik heb niet gezegd, dat men aan de schatkist geene *hooge* eischen moet stellen, maar ik heb betoogd »dat waar voor levende strijdkrachten, zoowel als voor doode weermiddelen nog zooveel te doen is, wij ons tot het dringend noodige dienen te beperken en geene hoogere eischen aan de schatkist moeten stellen dan in het belang eener krachtige verdediging bepaald noodzakelijk zijn". 1)

Zóó gesteld, handhaaf ik deze stelling intusschen onveranderd; niets is gemakkelijker dan eischen te formuleeren, zonder met de belangen der schatkist, dat is dus met de mogelijkheid van de verwezenlijking er van, rekening te houden, maar niets is m. i. ook minder doeltreffend. Dit laatste zelfs in die mate, dat al stond men, als Minister, zelf voor het overbrengen van dergelijke eischen in de werkelijkheid, men de eerste zou zijn om te erkennen, dat de daarvoor benoodigde gelden onmogelijk te vinden zouden zijn. En wanneer ik nu eens openhartig mag spreken, dan was het een mijner voornaamste grieven tegen de voorstellen van den Admiraal, dat Z. E. op vestingbouwkundig gebied voorstellen deed, die alleen reeds om der kosten wille onaannemelijk waren.

Waar nu intusschen, als vervolg op het betoog van mijn schijnbaar onlogischen gedachtengang, gezegd wordt: Men zal *mij*, hoop ik, ten goede houden, dat ik mij verplicht acht, mij

1) *Orgaan*, Jaargang 1902—1903, blz. 32.

aan de kracht dier (vesting) wet te houden en dus aan te nemen, dat althans het door de groote rivieren omsloten deel van het grondgebied verdedigd wordt...”, daar stuit ik op het zelfde misverstand, waarop ik in mijne door den Admiraal geciteerde verhandeling op de blzn. 17—20 wees, n.l. het verschil tusschen *vestingstelsel* en *systeem van verdediging*. En al wil ik de IJssellinie nu niet permanent bevestigen, zoo heb ik er toch reeds zoo herhaaldelijk op gewezen, dat wij, onder daarvoor gunstige omstandigheden, die rivier en ook de groote rivieren in het Zuiden met ons veldleger niet alleen *kunnen*, maar ook *moeten* verdedigen, dat ik thans daarbij niet langer behoef stil te staan.

De Admiraal wenscht bij de verdediging van die rivierengrens een belangrijk aandeel aan de marine toe te kennen, ja, kan zich zelfs voorstellen, al wordt het overdreven geacht, dat de rivieren door zooveel oorlogsvaartuigen bezet waren, dat de verdediging uitsluitend te water plaats vond. Nu ben ik zoo gelukkig niet, mij dat te kunnen voorstellen. Wel kan ik begrijpen, dat hiervan sprake zou kunnen zijn bij zeer breede rivieren met vlakke oevers, maar hoe men zich deze verdediging moet denken bij eene smalle, tusschen dijken ingesloten rivier, als bijv. de IJssel, is mij niet duidelijk. Maar zelfs al gaat men niet zoover en bepaalt men zich — zooals de Admiraal ten slotte voorstelt — tot vaste werken bij de rivierovergangen en toevoeging van een zoodanig aantal vaartuigen, dat ons meesterschap over die rivier verzekerd wordt (blz. 727.), dan nog acht ik aan deze wijze van verdediging groote bezwaren verbonden.

De Minister JHR. VAN DER WIJCK deelde ten aanzien van de riviervaartuigen in 1896 het volgende mede: »Voor het bevaren van Maas, Lek en IJssel kan geen vaartuig ontworpen worden, dat tegen veldgeschut 1) voldoende beschermd is

1) Ten aanzien van de bescherming van riviervaartuigen tegen veldkanonnen van 7.5 cM. ben ik in staat, op grond van door mij ingewonnen inlichtingen, het volgende mede te deelen:

De gewone brisantgranaat op 1000 M. geschoten tegen pantserplaten

en aan matige eischen van manoeuvreerbaarheid voldoet".

De toenmalige Kapitein ter zee BINKES was in zijne voren aangehaalde studie de meening toegedaan, dat bij de verdediging der bovenrivieren de marine eene *geheel ondergeschikte rol* vervult en dat de riviervaartuigen in nauwe vaarwaters door hunne lengte moeilijk te behandelen zullen zijn.

In het rapport, omtrent den oefeningstocht in 1877 met de Isala op den Gelderschen IJssel gehouden, leest men: »Over dag zal het schip voorzeker zich heen en weer kunnen bewegen op het aan hetzelfde aangewezen riviervak en wel met eene vaart, die *zonder den stroom* te rekenen, gemiddeld op vijf mijl is te schatten. Het manoeuvreeren bij de vele bochten, maakt dat men op meerdere vaart voorzeker niet mag rekenen".

De Heer ZEEMAN kwam — in zijne voordracht op 4 Januari 1885 in de Marinevereeniging — tot de conclusie »dat die vaartuigen — door hunne groote lengte en daardoor op ondiep water minder goede stuureigenschappen, waardoor men de schroeven moet gebruiken en de vaart te gering wordt — zelfs bij een waterstand, die volstrekt niet buitengewoon laag mag heeten, op den Gelderschen IJssel voor oorlogsdoeleinden *niet* te gebruiken zijn". Bij donker weder acht deze marine-officier zelfs op de Waal en het Pannerdensch Kanaal het varen met te veel bezwaren verbonden en wenscht hij daartoe stoomsloepen van \pm 15 M. lengte en 1.2 M. diepgang, terwijl het varen des nachts op den IJssel »niet wel doenbaar" geacht

van 50—30 mM. breekt, zonder dat de springlading detoneert. Doch zelfs, als het projectiel zoolang in zijn geheel bleef, tot de detonatie had plaats gehad, dan zou de lading van 140 G. Picrinezuur geeue vernielende werking op de plaat uitoefenen.

Pantsergranaten (zonder springlading) van 6.5 KG. met eene V^o van 500 M. op 1000 M. geschoten, slaan niet meer door:

ongehard stalen platen van 80 mM.

„ nikkelstalen platen van 70 mM.

Krupp's gehard stalen platen van 50 mM.

De uitwerking van halfpantsergranaten (met brisante springlading en bodembuis) onder gelijke omstandigheden geschoten, is slechts weinig minder.

wordt, zelfs voor de met die rivier ontworpen vaartuigen van 26 M. lengte en 1.3 M. diepgang.

Eindelijk zou de schipbrug bij Doesburg ons veel kunnen verhalen omtrent minder aangename aanraking, waarin zij met riviervaartuigen geweest is, en waardoor zeker het vertrouwen in de groote manoeuvreerbaarheid dezer vaartuigen niet verhoogd zou worden.

Ik zou willen vragen, of de toestanden, sinds vorenstaande opgaven verstrekt werden, zóó veranderd zijn, dat wat toen bezwaarlijk of onmogelijk geacht werd, thans zonder bezwaar zou kunnen worden uitgevoerd, en er is te meer reden voor deze vraag, omdat de Admiraal zich voorstelt, dat bij het bezit van vaste sterkten tot verdediging van de spoorwegbruggen en van 7 riviervaartuigen, de IJssellinie zóó sterk geacht kan worden, dat bij plaatselijke indeeling van de landmacht, zoodat eene onmiddellijke bezetting gewaarborgd is, het veldleger nagenoeg geheel vrijgemaakt wordt. 1)

Ik breng hierbij even in herinnering, dat de afstanden: Kampen—Katerveer—Deventer—Zutfen—Westervoort resp. bedragen: 16—32—16 en 46 KM. Hoe men zich nu voorstellen kan deze riviervakken buiten de werkingssfeer der sperforten, zonder de hulp van het veldleger, tegen een overgang te dekken, alleen met behulp van enkele riviervaartuigen, is mij een raadsel, waarvan ik de oplossing te vergeefs gezocht heb. Dat de Admiraal daarin beter geslaagd is, meen ik te moeten toeschrijven aan het feit, dat — althans volgens den indruk, dien ik van zijne rede gekregen heb — hij meent, dat het hier voornamelijk aankomt op de verdediging der bevestigde overgangspunten en niet op die van de tusschen gelegen vakken. Dit zelfde denkbeeld zit voor bij de verdediging van de Zuidelijke rivieren, waar als taak in de eerste plaats genoemd wordt het verdedigen der spoorwegbruggen en eerst in de

1) Op den IJssel vindt men bij M. R. 2.5 M. In het jaar 1900 was de waterstand 222 dagen beneden M. R., waarvan 99 lager dan 0.5 — M. R.; voorts 91 dagen M. R. tot 1 + M. R. en 52 dagen meer dan 1 + M. R.

tweede plaats het beletten van den overgang op andere punten.

Hoewel ik nu gaarne toegeef, dat de laatstbedoelde rivieren als *terreinhindernissen* van bijzonder belang zijn, mag men, waar de Admiraal dit *zulke sterke verdedigingslijnen* noemt, toch niet uit het oog verliezen, dat de afstand:

Willemstad—Kuyk 130 KM.,

Dordrecht—Pannerden . . . 100 KM. en

Krimpen—Westervoort. . . 100 KM. bedraagt.

Wat nu den steun der marine bij de verdediging dezer rivieren betreft, zij allereerst aangeteekend, dat deze niet onder alle omstandigheden verzekerd is. Van de Waal bijv. heet het, dat zij »ten allen tijde, bij den laagsten waterstand, bevaarbaar (is) voor riviervaartuigen en bijna overal voor kanonneerbooten, terwijl zij veeltijds zelfs door monitors opgevaren kan worden tot Pannerden”. (blz. 730.) Lek en Nederrijn zijn »steeds bevaarbaar voor riviervaartuigen en bij middelbaren rivierstand ook voor kanonneerbooten”. (blz. 731.) Van de Maas lezen wij, dat zij bij M. R. tot boven Kuyk voor kanonneerbooten bevaarbaar is. »Het hangt dus slechts van den rivierstand af, of deze vaartuigen hier aan de verdediging zullen deelnemen, hetgeen zij in vele gevallen zullen kunnen doen. Mocht, gedurende den tijd wanneer zij op de rivier geposteerd zijn, het water te veel vallen, dan zouden zij hare taak aan minder diepgaande vaartuigen moeten overlaten”. (blz. 730.)

Heel bemoedigend klinken deze verklaringen m. i. niet!

Maar er is meer. Behoeft de bescherming tegen vuur uit veldkanonnen niet altijd bezwaar op te leveren, niet even gemakkelijk zal dat kunnen geschieden tegen het vuur van lichte en zware veldhouwitsers (10.5 en 15 cM.), waarvan het aantal, nabij het overgangspunt samen te brengen, niet moeilijk veel grooter kan zijn, dan de, door de daar samen te trekken vaartuigen gevoerde kanonnen. Reeds uit dien hoofde zal dus hun ingrijpen op het gewenschte punt wellicht belet kunnen worden.

Volgt nu de tegenstander het door de Russen in 1877 bij

den Donau-overgang gegeven voorbeeld en slaagt hij er in, de riviervaartuigen met behulp van watermijnen te isoleeren, dan wordt hunne werkzaamheid op het punt, waar hunne hulp noodzakelijk is, geheel belet.

Alles te zamen genomen, geloof ik, dat de Kapitein ter zee BINKES niet zoo ver van de waarheid was, toen hij aan riviervaartuigen op de bovenrivieren slechts eene ondergeschikte rol meende te mogen toekennen, en mag men zich wel tweemaal bezinnen, vóór men in dergelijke vaartuigen niet onaanzienlijke bedragen vastlegt.

Vóór ik van de rivieren afstap, nog een enkel woord over eene opmerking, rechtstreeks aan mijn adres, als volgt, luidende : »Al zijn de werken aan de Zuider-waterlinie verouderd, toch kan ik niet instemmen met den heer POP, die ze, om de kosten, zou willen afschaffen. Integendeel geloof ik, dat deze zuidelijkste terreinafscheiding met behulp van oorlogsvaartuigen zeer lang verdedigd kan worden". (blz. 730.)

Zonder dat ik nu hier in eene herhaling zal vervallen van de motieven, die mij opheffing, in hoofdzaak, van de Zuider-Waterlinie in overweging deden geven, zij mij de vraag vooroorloofd : op welke wijze de geachte inleider zich voorstelt de Zuider-Waterlinie met behulp van oorlogsvaartuigen te verdedigen ?

d. De gewapende handhaving der neutraliteit.

Wanneer de samenwerking van land- en zeemacht voor de verschillende mogelijke oorlogsgevallen goed geregeld is en daarbij de bezwaren zijn opgelost, die ik hiervoor vermeldde, zal m.i. ook de gewapende handhaving onzer neutraliteit met de voor de eerstbedoelde gevallen beschikbaar gestelde middelen verzekerd zijn. Daarbij komt dan het bekruisen van onze kust voor rekening van het reeds besproken mobiele eskader, dat voldoende snel ter plaatse kan zijn, waar het noodig is met eenige kracht op te treden.

Op de handhaving der neutraliteit aan de Wester-Schelde, waaraan de Admiraal eenige beschouwingen wijdt, geloof ik,

na hetgeen ik reeds vroeger daaromtrent gezegd heb, hier niet meer te behoeven terug te komen. Ondanks alles, wat daarover vermeld is, blijf ik van meening, dat het opheffen van onze versterkingen daar ter plaatse een verkeerden indruk zou maken en daarentegen het besteden van aanzienlijke bedragen aan de moderniseering der bestaande werken (tenzij dit bij Terneuzen in ons eigen belang geschiedt) onder de bestaande omstandigheden niet gerechtvaardigd zou zijn. Bij het beoordeelen van deze vraag verliese men bovendien niet uit het oog, dat de gewapende handhaving der neutraliteit eischt een protest met de wapenen tegen de schending daarvan, welk protest naar mate van de omstandigheden meer of minder krachtig zal zijn, zoowel op de Wester-Schelde als overal elders.

Daar het vraagstuk van de handhaving der neutraliteit op de Wester-Schelde meermalen verschillend beoordeeld is geworden, acht ik het volledigheidshalve niet ongewenscht hieronder weder te geven de stellingen, waartoe Baron GUILLAUME in zijn veel besproken, onlangs verschenen werk: »L'Escaut depuis 1830" komt ten aanzien van de verplichtingen, die met betrekking tot deze rivier op ons rusten. Zij zijn de volgende:

1. De Schelde is eene *rivier*; de bepalingen van het Weener Congres betreffende de vrije vaart »*sous le rapport du commerce*" zijn daarop dus van toepassing. Van opheffing hiervan in geval van oorlog is in geen enkel tractaat sprake; daar oorlogschepen in die vrije vaart niet begrepen zijn, zijn deze *uitgesloten*.

2. Tot het grondgebied van den Staat behooren de rivieren, meren, enz. Ten aanzien van de Schelde rusten dus op den Staat der Nederlanden de zelfde verplichtingen, als die, welke de neutraliteit met betrekking tot de overige deelen van het territoir oplegt. De Schelde is dus *onschendbaar*.

3. Daar, volgens de algemeen geldende regels van het oorlogsrecht de overtocht over het territoir van den neutralen Staat aan beide oorlogvoerenden verboden moet worden, is de Staat der Nederlanden verplicht te beletten, dat schepen, toebehoorende aan den met België in oorlog zijnden Staat, de Schelde opvaren.

4. Ten aanzien van de wijze, waarop dit geschieden moet, het volgende: »Il n'est donc pas discutable pour nous que le gouvernement néerlandais se trouve en présence d'un devoir précis à remplir, mais nul ne peut lui contester le droit, puisé dans sa souveraineté, de prendre les mesures qu'il juge convenables pour s'acquitter de ces obligations internationales; il n'appartient à aucune Puissance de lui dicter les moyens qu'il doit employer pour sauvegarder l'inviolabilité de son territoire et sa neutralité en cas de conflits armés chez ses voisins».

5. Nederland heeft het recht niet den doortocht te beletten van de schepen van een Staat, die langs de Schelde wil vervullen de verplichtingen, voortvloeiende uit de garantie, door de tractaten van 1839 opgelegd, omdat wij deze tractaten hebben erkend en aan het sluiten daarvan aandeel hebben genomen.

6. De blokkade van de Schelde, in geval van oorlog van België met een derden Staat is niet geoorloofd, omdat invoer in het neutrale Nederland niet belet zou mogen worden. Alleen Nederland, met België in oorlog zijnde, zou dit kunnen doen.

Alvorens te eindigen, moet ik nog met een enkel woord aanroeren de samenwerking in tijd van vrede.

De Admiraal verwacht blijkbaar veel van de instelling van een Ministerie voor de landsverdediging, z. i. een der midelen om niet langer half werk te doen. Dit voorstel is niet nieuw; het is reeds meermalen, van verschillende zijden gedaan, doch naar ik meen, zonder dat men de draagkracht van dat voorstel voldoende heeft overwogen. Ik geloof n.l., dat terwijl het reeds niet gemakkelijk zou zijn altijd iemand te vinden, die in zijn persoon de capaciteiten vereenigde, welke voor eene combinatie van de functiën van Minister van Marine en van Oorlog gevorderd worden, van de werkkraft van dien persoon, wilde hij zijn werkring ernstig opvatten, meer gevorderd zou worden, dan één mensch kan leveren. Wilde men hierin voorzien door den Minister voor de landsverdediging te stellen boven twee Directeuren-Generaal, resp. van Oorlog

en van Marine, dan meen ik, dat de eenheid, welke men hoopte te bereiken, alleen hierdoor reeds voor een groot gedeelte verloren zou gaan, en dat bovendien de Minister, niet genoeg *in* de Departementen zittende, ook tot het verkrijgen en behouden van die eenheid weinig zou kunnen bijdragen.

Ook op den voorgestelden Raad van Verdediging bouwe men geene te hooge verwachtingen. Deze Raad toch, kan bij een Minister, die leiden wil, en niet geleid wil worden, nooit anders zijn dan een adviseerend lichaam en het spreekt vanzelf, dat de Minister, die *zijn* meening heeft, volstrekt niet altijd de adviezen van den Raad van Verdediging zal volgen. Bovendien loopt men gevaar, dat een lichaam, »slechts aan langzame verandering door verwisseling van leden onderhevig” (blz. 736.), wel eens in eigen denkbeelden gevangen kan blijven, waarom het mij verkieslijk voorkomt om, waar zulks noodig mocht blijken, de bestudeering van een bepaald vraagstuk aan eene nitsluitend met dat doel samengeroepen commissie op te dragen.

Om voorts de samenwerking van zee- en landmacht — ter plaatse waar deze noodig is — meer en beter te verzekeren, schijnt mij het, bij het bespreken van landingen, door VON LABRÉS, onder de volgende bewoordingen 1) aangegeven denkbeeld zeer doeltreffend :

»Da aber der maritime Teil solcher Expeditionen für die Organe des Heeres mehr oder weniger neu und in mancher Beziehung unverständlich bleiben dürfte, so wäre es gewiss nützlich, einzelnen Organen des Generalstabes früher schon — also in Friedenszeiten — eine gewisse kriegsmaritime Ausbildung zuteil werden zu lassen. Eine solche, keineswegs tiefergehende Ausbildung dieser Offiziere würde sich für alle Operationen, wo Heer und Flotte gemeinsam zu verwenden wären, also für grössere Truppentransporte, für die Mitwirkung der Flotte im Festungskriege und die von Flussschiffen (Monitoren) zum Schutze von Flussläufen und für sonstige gemeinsame Unternehmungen sehr empfehlen. Dies würde fallweise die

1) Politik und Seekrieg, blz. 157.

Einschiffung und Unterweisung von Generalstabsoffizieren auf Kriegsschiffen und ihre spätere Verwendung gelegentlich solcher gemeinsam durchzuführenden Übungsmanöver bedingen. Dass auch die regelmässige Zuteilung von Seeoffizieren zu den grösseren Manöver des Heeres von Nutzen wäre, um sie für ihre Verwendung bei höheren Kommandostellen des Heeres, für die Durchführung gemeinsamer Übungen und Unternehmungen auszubilden, mag hier noch angeführt werden." Ik zou hieraan alleen nog willen toevoegen, dat m.i. op de zelfde wijze, als hier voor officieren van den Generalen Staf wordt aangegeven, ook ten aanzien van de kustartillerie behandeld zou moeten worden, terwijl ook officieren der marine de oefeningen der kustartillerie zouden moeten bijwonen.

Hiermede, Mijnheer de Voorzitter, ben ik aan het einde gekomen der reeks van vraagpunten, welke, naar aanleiding van de rede van den geachten inleider, zich aan mij opgedaan hebben. Ik wil er niet aan twijfelen, of het zal Z. E. niet moeilijk vallen die te beantwoorden op zoodanige wijze, dat het mij en hen, bij wie dergelijke vragen gerezen zijn, duidelijk zal worden, dat de daarin voorgestane samenwerking van zee- en landmacht inderdaad die is, welke wij ten meesten nutte voor de verdediging van ons vaderland behoeven.

De heer TONNET: Mijne Heeren! De taak, die de Marine te vervullen heeft in het reusachtig zeegebied van onzen Oost-Indischen archipel, behoort den grondslag te vormen voor hare organisatie. Aldus zou ik de leidende gedachte willen vertolken van mijn geheele betoog.

Ik heb hier opgehangen eene ruwe schets, die, naar ik hoop, eene voldoende vergelijkende voorstelling zal geven van het zeegebied, dat, zoowel in gindschen archipel, als in de nabijheid van onze kusten, den steun der marine vraagt. In die schets meen ik gevonden te hebben een stommen, doch niettemin zeer sprekenden bondgenoot voor mijn betoog. Voorzeker mag ik mij ontslagen rekenen van het opsommen

van de afstanden, die in het Oost-Indisch zeegebied in het spel komen, en hoop ik te kunnen volstaan met te herinneren, dat Java's Noordkust even lang is als de kuststrook van den Helder tot de golf van Biscaye. Het is niet onnuttig dezen afstand als eenheid in het oog te houden, ter betere appreciatie van de trajecten, waarom het hier gaat.

Waar nu in dat reusachtig gebied het leger met zijne zwakke kern van 20 bataljons infanterie op Java vereenigd, zich, zij het dan ook noode, tot de eigenlijke verdediging van dit eiland bepalen moet, krijgt de marine in Oost-Indië al dadelijk eene verhoogde beteekenis als strijdmacht in eerste linie.

Ik gevoel, dat men zeer voorzichtig moet zijn met de grootte der in het spel komende belangen rechtstreeks evenredig te stellen met de uitgebreidheid van het onder ons gezag ressorteerende gebied. Dan toch zou het met de toedeeling van strijdkrachten aan gindschen archipel tegenover het moederland al uiterst bedroevend gesteld zijn. Maar, waar nu de groote handelswegen dat reusachtig zeegebied in alle richtingen doorkruisen en omvatten, zooals ik op de schets met roode banden heb aangegeven, daar zullen wij moeten erkennen, dat deze omstandigheid alleen reeds oorzaak is, dat althans voor de zeemacht de appreciatie van die ontzettende ruimte meer in absoluten zin moet geschieden. En wanneer wij dan nog in het oog houden, hoe het zwakke veldlegertje, nog verzwakt door de noodzakelijke bezetting der kustplaatsen, zonder behoorlijke legerreserve achter zich, die de groote verliezen zal kunnen aanvullen, eene buitensporig lange kuststrook tegen landing moet verdedigen, dan durf ik met klem de meening te verkondigen, dat in Indië eene maritieme strijdmacht in eerste linie behoort te staan. Daarbij is ook weder juist dat reusachtig zeegebied, dat sterk verdeelde eilandenrijk ons ter wille.

Zijn wij hier in de Noordzee als omgord door een klemmenden ring van groote maritieme bases — ik verwijs naar de voorstellingen op de schets — bases, die steeds gereed zijn, om hare machtige strijdmiddelen op het oorlogstoneel te

werpen, waarop over de hegemonie ter zee zal worden beslist, ginds zijn wij op dagreizen van die vreemde bases verwijderd en bestaat zoo ruimschoots gelegenheid voor het verrassend succesvol optreden onzer maritieme strijdmacht. Als ik u nu herinner, dat indertijd als taak van het z.g. auxiliair eskader werd genoemd: het ageeren „los van havens en reeden,” het verzekeren van de gemeenschap in den archipel, het dekken van kustplaatsen tegen coups de main, het harceleeren van de vijandelijke transportvloot, het observeeren der hoofdverkeerswegen Straat Soenda, Straat Banka en Makasser, het bij handhaving der neutraliteit herhaaldelijk bezoeken der hoofdkolenstations buiten Java (Padang, Poeloe Weh, Makasser enz.), dan ligt daarin naar mijne meening eene alleszins juiste appreciatie van hetgeen van de marine moet worden verlangd. Doch tevens vraag ik mij af, hoe het mogelijk is, dat men eene dergelijke taak heeft vermeend te mogen opdragen aan een eskader van 6 schepen, terwijl belangrijke maritieme strijdmiddelen in het moederland worden achtergehouden en aldus tegenover het beginsel van krachtsconcentratie, dat van krachtsverdeeling wordt gesteld.

Voor mijn persoon is het dan ook, dat ik niet dan aarzelend geloof hecht aan de overeenstemming tusschen de Ministers van Koloniën en van Marine, die ten slotte in het bekende Kon. Besl. van 1897 werd belichaamd. Die aarzeling vindt mede haar grond in de meening van den eerstgenoemden, toenmaligen bewindsman, dat hij zijne medewerking aan het Kon. Besluit niet had mogen onthouden, terwijl tevens namens de Indische Regeering de weinig zeggende verklaring werd overgelegd, dat deze de nieuwe regeling onbetwist beter oordeelde dan de bestaande, omdat „tegenover eene vijandelijke scheepsmacht eene 50% grootere strijdkracht dan thans zal worden verkregen”. (Behandeling van de Indische begroeting voor 1897).

Hoe het ook zij, daar, waar zoo bij herhaling is betoogd geworden, dat de *raison d'être* van onze zeemacht tegenwoordig enkel en alleen kan worden gezocht in het bezit

van de Koloniën, daar bleef voor mij steeds onbegrijpelijk, hoe twee achtereenvolgende reconstructieplannen voor de zee-macht in materieelen zin slechts een reëel nuttig effect voor den Indischen dienst opleverden van 14, resp. 30%.

Wanneer dan ook de Vice-Admiraal Mac-Leod in zijne zoo verdienstelijke lezing feitelijk de werkzaamheid der marine in Indië tot een »geheel afzonderlijk onderwerp» stempelde, waarvan de behandeling »thans te veel tijd zou vorderen», dan zij het mij veroorloofd er op te wijzen, dat juist de politieke grondgedachte, die geleid heeft tot de besluiten van 1896 en 1897, den grondslag moet vormen voor elk samenwerkend optreden zoo hier als ginds.

Over die besluiten is toenmaals in de Volksvertegenwoordiging heel wat te doen geweest. Men beklaagde zich, en m. i. niet geheel ten onrechte, door de Regeering voor een fait accompli te zijn gesteld. Ik wil dien niet altijd even verkwikenden parlementairen strijd, veelal loopende over de formeele quaestie en de kern der zaak dikwijls niet aanroerend, voorbijgaan en er slechts op wijzen, hoe wij ons thans geplaatst zien tegenover eene »chose jugée», die wij met den geachten spreker kunnen aanvaarden, of die wij, naar mijne overtuiging, bepaaldelijk zouden moeten verwerpen. Waar nu de Regeering in het jaar 1897 collectief de aansprakelijkheid voor de bewuste besluiten aanvaardde, daar zult u gevoelen, dat ik, uit vrees voor aanmatigend te schijnen, slechts noode mijne stem durf te verheffen. Doch waar de volle overtuiging mij bezielt, dat de gevolgde weg niet de goede is, daar zou zwijgen m. i. verkeerd zijn.

En te meer op dit oogenblik. Nog is geen penning besteed, zoo men wil althans, voor schepen, die zouden moeten dienen voor de eigenlijke landsdefensie, wanneer ik de steeds onmisbare torpedovloot ter zijde laat. Nog staan twee wegen ons open, waarvan de ééne, helaas, de meest gewilde, de schoonst toeschijnende ons zal leiden naar eene sterke vloot voor binnenslandsche defensie, de andere daarentegen zal voeren tot krachtsconcentratie in het Oosten.

Deze laatste weg is de mijne.

»De eisch om het eskader in Oost-Indië op de volle geraamde sterkte te brengen en te houden klemt ten gevolge »van de jongste gebeurtenissen in Oost-Azië nog sterker dan »toen dit plan werd voorgesteld". Zoo klonk het nog slechts twee jaren geleden uit den mond der Regeering.

»Hoofdzaak zal te allen tijde zijn en blijven de aanwezigheid in Indië van een krachtig auxiliair eskader", zooals de Minister van Koloniën bij de behandeling van de Indische begrooting voor 1898 verklaarde.

Doch waarom dan dit eskader niet versterkt?

Er bestaat zelfs geene vloot van zes schepen meer.

Reeds vorderen de eischen van den dienst in West-Indië, »dat naar het zich laat aanzien, het geheele jaar 1904 nog tijdelijk een schip van groot charter aan het auxiliair eskader zal worden onttrokken." De in Oost-Indië aanwezige schepen liggen daar maanden in reparatie. De herstellingen aan de vloot zijn legio en de stelling, dat 6 schepen nog geene 6 strijdvaardige schepen beduiden, is eene practische, zij het dan ook zeer treurige waarheid. En wanneer we dan denken aan de vele detacheringen, die reeds van af het intreden van den oorlogstoestand noodig zullen blijken, dan kan van eene eigenlijke kern, van eene maritieme strijdmacht in eerste linie niet wel sprake zijn.

In de Volksvertegenwoordiging is de versterking van het auxiliair eskader, dat ik in den vervolge opzettelijk zal noemen het Oost-Indisch eskader, reeds zoo vaak bepleit; reeds zooveel malen is de Regeering ten slotte gezwicht voor de van die zijde gehoorde vertoogen tegen het onderbreken van het bouwplan voor den Indischen dienst, ter wille van de binnenlandsche defensie, dat ik zal afzien van een verder ingaan in deze gelegenheid. De wenschelijkheid van de versterking van het Oost-Indisch eskader is trouwens bij de behandeling van de Marinebegrooting voor 1901 door den Minister van Koloniën en door zijn ambtgenoot van Marine erkend geworden.

»Maar" — zoo luidde het bij monde van eerstgenoemden

bewindsman — »daarin heeft de Minister van Financiën een woord mede te spreken." Wanneer ik bij het aanhalen dier woorden in herinnering breng de, bij de Indische begrooting voor 1897 aangegeven overwegingen, welke hebben geleid tot de formatie, opgenomen in het Kon. Besl. van genoemd jaar, dan blijkt het, dat juist factoren van financieelen en personeelen aard bij de vaststelling van het getal „zes" den doorslag gaven.

»Dat het noodig is" — aldus lezen wij — »de eischen aan »maritieme strijdmiddelen te matigen, zoowel wegens de kosten, »als wegens de bezwaren, die voor de geregelde aanvulling van »het Europeesche personeel voor de zeemacht in Indië zouden »ontstaan, als dit personeel tot te groote sterkte werd opgevoerd."

Ik ben ten volle bewust van het groote gewicht dezer financieele en personeele bezwaren en ik gevoel tevens, dat, al kunnen zij ook niet de politieke grondgedachte van mijn betoog: *de Zeemacht in Oost-Indië*, deren, zij toch aan de uitvoering zeer belemmerend in den weg treden. Daartoe behoeft ik slechts te herinneren, dat de door mij voorgestane vermeerdering van het Oost-Indisch eskader met 4 krachtige schepen, naar globale berekening, 3 millioen 's jaars meer zou kosten, alleen wat het onderhoud in Indië betreft. Daarbij gelet op de ruim 1000 koppen hoogere bemanning, waarmede eene evenredige hoogere sterkte van het vrijwillig dienende personeel in Nederland gepaard zou moeten gaan, met het oog op de geregelde aflossing, dan geloof ik, de tamelijk ver strekkende gevolgen van de voorgestane versterking van het O.-I. eskader zeker niet te laag gewaardeerd te hebben. De exploitatie — als ik het zoo eens noemen mag — van eene sterke vloot voor binnenlandsche defensie, grootendeels met dienstplichtigen en reservepersoneel bemand, is zoo ongelijk veel zuiniger, dan die van een sterk Oost-Indisch eskader, op het moederland gebaseerd, dat ik daardoor alleen reeds een scherp wapen tegen mij zie gekeerd.

Wanneer ik in mijn gedachtengang de vloot samenstel nage-noeg uitsluitend uit zeegaande schepen, voor den Indischen

dienst gebouwd en voor eenig vlagvertoon bestemd en berekend, in verband met de eischen der aflossing, naar eene sterkte van 11 buiten Europa verblijf houdende schepen, waarvan 1 voor West-Indië, dan zal men moeten toegeven, dat ik mijne eischen, voor wat betreft het totale aantal van 17 gering stel, doch de exploitatiekosten verhoog, om de schepen te brengen daar, waar het arbeidsveld is der »eigenlijke zeemacht». Ik beoog om met den Minister van Marine te spreken : vermeerdering van activiteit.

Voor mij spreekt de behoefte van ons reusachtig koloniale zeegebied aan maritieme strijdmiddelen en de ontoereikendheid van de aanwezige, ook van die aan de landzijde, zoo duidelijk, dat ik dan ook bij alle eischen, door de binnenlandsche defensie gesteld, het dringend noodig acht alleen rekening te houden met datgene, wat als *volstrekt onmisbaar* moet worden beschouwd.

Wij zullen wel eens eene concessie moeten doen, waar het geldt een enkel nog niet zorgvuldig afgesloten zeegat, het mindere zal voor het meerdere moeten wijken. En ik acht het dan ook te zijn een dringende eisch des tijds, de nooden der Indische verdediging ook aan de officieren van het leger hier te lande goed voor oogen te stellen, opdat wij bij de toenemende tekorten der Indische begrooting ons tot matiging stemmen.

Ons streven is, helaas, menigmaal nog te eenzijdig. Het zij mij vergund er uwe aandacht op te vestigen, dat b.v. aan de Hoogere Krijgsschool voor officieren van het leger h. t. l. van Indische verdediging niet wordt gerept en dat voorlichting van maritieme zijde, die in vele opzichten zoo bevorderlijk zou kunnen zijn voor betere samenwerking van land- en zeemacht, slechts noode wordt gemist.

Deze inleiding is bestemd om te doen kennen, hoe naar mijne overtuiging de taak der marine in de Koloniën in zeer belangrijke mate influenceert op de rolverdeling tusschen land- en zeemacht bij de verdediging van het Rijk.

Thans nog enkele beschouwingen na al het verdienstelijke,

wat wij reeds hebben mogen hooren van den geachten inleider over datgene, wat als *volstrekt onmisbaar* moet worden geoordeeld voor de z. g. binnenlandsche defensie.

Deze praemisse is het juist, welke de verklaring brengt van het ietwat afwijkende standpunt, door mij ingenomen.

Wanneer wij ons tot doel zouden willen stellen aan vijandelijke oorlogsschepen met inspanning van alle krachten de forceering te beletten van elk zeegat, dat in ons vestingstelsel is opgenomen, dan durf ik reeds nu te verklaren, dat de op handen zijnde herziening der kustdefensie vele millioenen zal kosten, omdat de kustbewapening op menig punt zeer verouderd is en onvoldoende beschermd staat opgesteld.

Daarom stel ik voor elk zeegat de vraag: Welk gevaar dreigt van eene forceering met oorlogsschepen voor het hart van het land?

Begin ik mijn vluchtig onderzoek aan het Noorderfrontier, dan springt in het oog, dat de forceerende vloot daar langs beide beschikbare toegangen — Marsdiep en Vlie — als in een zak loopt en tot stilstand wordt gebracht, alvorens een eigenlijk object te hebben bereikt. Verdere operatiën tegen de Zuiderzeekom, waarbij ik de verbindingslijn Enkhuizen—Stavoren inreken, zijn eerst mogelijk met kleinere schepen; doch zijn wij hier zoo enorm in het voordeel op den aanvaller, kunnen wij ons met betrekkelijk zwakke maritieme middelen en, op ruime schaal gebruik makende van de particuliere stoomvaart, zoo krachtig en succesvol weren, dat wij zonder *gevaar* — let wel, ik zeg niet: zonder *bezwaar* — de eigenlijke verdediging van de Zuiderzee aan de Middelgronden kunnen beginnen.

Ik geloof dan ook, dat de voordeelen van het beletten eener forceering van genoemde toegangen elders moeten worden gezocht. Welnu, het zal u als een sophistische stelregel in de ooren klinken en toch is het naar mijne meening eene waarheid: de aanwezigheid van marineschepen in de stelling van den Helder is het, die ons tot plicht stelt de forceering van het zeegat daar, zoowel als van het Vlie krachtig aan den vijand te betwisten. De forceering beslist geenszins over

het lot van den Helder, treft geen enkel reëel object meer binnengaats, doch beslist over het lot van de vloot.

Er is hier naar mijne overtuiging verwarring van doel en middel.

Wenden wij ons thans voor een oogenblik naar het Zuiderfrontier en wilt u daar denken een krachtig sperfort op de samenkomst van Hellegat en Haringvliet, dat elk verder doordringen van vijandelijke oorlogsschepen een gebiedend halt toeroept, dan kunnen vorenstaande beschouwingen geheel onveranderd op het zeegat van Hellevoetsluis worden toegepast, met dien verstande evenwel, dat het aantal te verwachten vijandelijke schepen door diepte en aard van het vaarwater zeer beperkt is.

Eene goed verzekerde maritieme defensie van de Zuiderzeekom en een krachtig fort aan het Hellegat verzwakt in beide frontieren het gevaar van forceering door oorlogsschepen voor het hart van het land tot niet. Die forceering wordt evenwel voor eene in de zeegaten geposteerde vloot een eminent gevaar.

»De schepen vullen de kustbatterijen aan, maar de kustbatterijen vullen de schepen aan,» eene wisselwerking, die ik niet aarzel eene zeer kostbare te noemen, voor wat betreft 's lands penningen. Eene vloot — beter marineschepen — geposteerd in de zeegaten, leidt onherroepelijk tot eene eveneens kostbare verdediging van af den vasten wal.

Wanneer Harlingen Amsterdam ware, wanneer eene forceering van het Marsdiep het hart van het land bedreigde, dan zou ik millioenen vragen, om ons, worstelend op het watervlak, den indringer van het lijf te houden. En bepaaldelijk wijs ik er dan ook op, hoe noodig het is, dat de toegangen, leidende langs IJmuiden en langs den Hoek van Holland, op de meest afdoende wijze worden versperd en verdedigd; eene verdediging, die vrij algemeen wordt erkend, toe te vallen uitsluitend aan landversterkingen. Het gevaar, dat elders van eene forceering dreigt, kunnen wij uitsluitend terugbrengen tot de betrokken punten, den Helder en Hellevoetsluis, zelve. Ik

voor mij acht dat gevaar, dat zich alleen kan doen gelden door eene beschieting van de zeezijde, niet bijzonder groot en vooral niet, wanneer wij uit die punten zooveel mogelijk verwijderen de grootere maritieme inrichtingen, die voor het in stand brengen en houden der vloot noodig zijn. Van een nemen van stormvrije kustforten door oorlogsschepen, ja zelfs van een stormrijp maken, kan moeilijk sprake zijn. Het verweermiddel ligt overigens voor de hand in het zooveel mogelijk verminderen van de gevolgen der beschieting door het dekken der bezettingen en in het opstellen van klein snelvuurgeschut en mitrailleurs. Niet de schepen, maar de bajonet van den aanvaller moet ten slotte de beslissing brengen.

Met de grootste instemming heb ik het voorstel van den Vice-Admiraal MAC LEOD begroet, om middelbaar snelvuurgeschut op beide genoemde punten op te steilen. „Onvernietbaar” zou ik er aan willen toevoegen, want juist door dit middelbare snelvuurgeschut, dat vooral van niet te zwaar kaliber mag zijn, beschikken wij over het middel om zelfs als alle kustgeschut is tot zwijgen gebracht, het gebruik van vaarwater, reede of haven aan de vijandelijke transportvloot te ontzeggen. Het zware kustgeschut, dat bij eene eenigszins belangrijke deelneming der marine aan de verdediging, aan de hoogste eischen zal moeten voldoen, komt in het door mij voorgestane stelsel eerst in de tweede plaats ter sprake en behoeft slechts berekend te zijn op een zooveel mogelijk verminderen van het effect der beschieting door het ver af houden van den vijand.

Wanneer wij zouden kunnen besluiten om, in beginsel, van den steun der marine bij de verdediging der zeegaten afstand te doen en het offensieve element aan de waterzijde te willen zoeken in eene krachtige torpedovloot, dan acht ik mogelijk in de naaste toekomst met de volgende verbeteringen der kustversterkingen te volstaan :

- a. het bouwen van een fort aan het Hellegat;
- b. het laten wegvallen van alle kanonnen van 24 cM. IJ. en deze te vervangen door enkele groepen van kanonnen van 12 en 15 cM., uitstekend beschermd opgesteld;

- c. het opstellen van veel licht snelvuurgeschut en mitrailleurs;
- d. het maken van dekkingen tot bescherming der bezettingen tegen beschieting;
- e. het verbeteren van de kustbewapening, zich bepalende in beide stellingen tot de keelzijde.

Tegen overrompeling zijn wij, naar mijne meening, door eene scheepsmacht zeer onvoldoende beschermd en acht ik de beveiliging hiertegen slechts afdoende verzekerd door troepen van de landzijde. Het is ongetwijfeld een verblijdend verschijnsel, dat meer en meer wordt erkend, hoe deze aanvalswijze niet alleen is eene zeer gevaarlijke, maar tevens eene zeer waarschijnlijke. Naar mijne meening deed de Vice-Admiraal MAC LEOD een verdienstelijk werk door er op te wijzen »dat eene ernstige »poging om eene haven, die door fortten behoorlijk verdedigd »wordt, te bemachtigen, niet wel denkbaar is zonder dat deze »forten ook te land worden aangevallen» en dat eene consequent doorgevoerde localisatie van den weerplicht in de kuststellingen alleen slechts afdoende kan zijn. Zelfs zou, naar mijne meening, het geval moeten zijn voorzien, dat het oproepen van militie, landweer en landstorm in de havenplaatsen door de stellingcommandanten zou moeten worden ingeleid.

Nu wil ik geenszins beweren, dat het door mij hier ontwikkelde stelsel van kustdefensie, waarin de marine hare rol tot de torpedovloot ziet teruggebracht en waarbij de kustbewapening slechts het volstrekt onontbeerlijke omvat, geheel gelijkwaardig is met het stelsel van maritieme havenverdediging en daarmee gepaard gaande zeer kostbare bewapening aan de landzijde. Maar het geldt thans niet meer, nu de Indische verdediging onze aller aandacht vraagt, om het nuttige of noodige, maar alleen om het *volstrekt onmisbare*.

Een kort woord nog over het optreden der marine buitengaats.

Wanneer de Vice-Admiraal MAC LEOD het »zoo lang mogelijk openhouden van onze havens», dat steeds voorop gesteld en genoemd wordt als een der eischen, waarnaar onze zeemacht

moet georganiseerd zijn, vrij wel eene fictie noemt, dan vindt de geachte spreker in mij een warm medestrijder. Ik wijs nog eenmaal op den ijzeren gordel van maritieme bases, die niet alleen onze kusten, maar in hoogere mate de daarheen leidende zeehandelswegen omknelt en voorts op het verdienstelijk betoog van den geachten spreker. Tegenover een zoo twijfelachtig resultaat durf ik dan ook met vertrouwen de urgentie van de versterking van het Oost-Indisch eskader bepleiten. Doch eene andere taak, wij hebben het reeds vernomen, wacht de marine in bijzondere omstandigheden buitengaats en wel het handhaven der neutraliteit. Gaarne zeg ik het den geachten spreker ook hier na: »Elders zal het met geweld optreden moeten plaats hebben door *enkele* schepen met torpedobooten.»

Welnu, dit is de eenige eisch der maritieme binnenlandsche defensie, die in mijn stelsel zou moeten worden verhoord en ik kan dien inwilligen, omdat de financiën van het Rijk aan de algeheele doorvoering van het beginsel: *de Zeemacht in Oost-Indië* den weg versperren, zoolang het Oost-Indisch eskader moet gebaseerd blijven op het moederland. Zoolang toch zullen hier schepen en personeel voor eene geregelde aflossing moeten beschikbaar blijven en zal transigeeren noodig zijn.

Die schepen zullen behooren te vormen eene mobiele reserve in de hand der Regeering, die, hetzij tijdig naar Oost-Indië kan worden gezonden om de sterkte van het eskader aldaar op 14 à 15 schepen te brengen, dan wel tot neutraliteits-handhaving op onze kusten kan worden gestationeerd.

Maar ik mag hierop met nadruk uwe aandacht vestigen: die reserve zal en moet zijn geheel los van de verdediging van havens en reeden, moet staan geheel vrij van elk verdedigingsplan. Eerst dan, maar ook dan alleen zijn wij verzekerd, dat die reserve met groote beslistheid zal worden ingezet en desnoods geheel opgeofferd, zij het dan ook slechts tot eer van de vlag.

Ik kan mij moeilijk onvastere leiding denken dan die van eene scheepsmacht buitengaats, wanneer het slot der instructie luidt, dat de terugtocht op een of ander zeegat moet verzekerd zijn.

Heb ik zoo even categorisch de eischen geformuleerd, welke ik aan de verdediging der landzijde stel, thans kan ik zulks voor onze maritieme machtsontwikkeling doen. Zij luiden :

a. de eigenlijke zeemacht zal bestaan uit 17 schepen van groot charter en gebouwd uitsluitend naar de behoeften voor den dienst in Oost-Indië;

b. het Oost-Indisch eskader zal bestaan uit minstens 10 dier schepen, ongerekend de kleinere vaartuigen der Indische militaire marine;

c. het reserve-eskader in Nederland zal bestaan uit de overige schepen van die soort en zal dienen voor reserve, aflossing, oefening en vlagvertoon in vreedstijd, waarbij ook met de behoefte voor den West-Indischen dienst zal kunnen worden rekening gehouden, en in oorlogstijd, al naar gelang van de omstandigheden, voor versterking van het Oost-Indisch eskader in de eerste plaats en voor diensten op de Nederlandsche kusten;

d. het Oost-Indisch en het reserve-eskader zijn niet gebonden door de verdediging van havens en reeden;

e. de maritieme verdediging van havens en reeden zal uitsluitend worden gevoerd door torpedobootflotilles, bestaande uit torpedobooten en, zoo noodig, kleinere vaartuigen voor bewakings- en verkenningsdienst, (zooveel mogelijk particuliere vaartuigen en van het loodswezen);

f. als overgangstoestand zullen de 17, sub *a* bedoelde, oorlogsschepen bestaan uit :

7 pantserdekschepen,

3 schepen type *Kortenaer*,

7 » » *Koningin Regentes*.

Zoo zal dus mijn bouwplan leiden tot uitgaven, die, wat het materieel betreft, zullen blijven beneden die van vroegere reconstructie-voorstellen en, rekening houdende met de zeer matig gestelde eischen voor de verdediging aan de landzijde, ver beneden de reeds voor de toekomst zich afspiegelende plannen.

Niettemin zou door de »meerdere activiteit» het marinebudget niet onbelangrijk worden bezwaard. Tegenover die be-

zware, die ik uiterlijk op 4 miljoen gulden zou willen stellen, staan echter zeer belangrijke uitvoerbare bezuinigingen, als :

1. versterking van het inlandsch element in het Oost-Indisch eskader,
2. het tijdelijk in reserve stellen van de schepen in Oost-Indië,
3. eene belangrijke beperking van de activiteit in het moederland,
4. het opheffen van een aantal compagnieën vesting-artillerie.

In mijn stelsel toch staat, tegenover eene uitbreiding van marinepersoneel, eene vermindering van materieel voor binnenslandsche defensie. Er zal daardoor, zelfs na aftrek van de bemanning van het reserve-eskader, die geheel uit vrijwilligers moet bestaan, een overcompleet blijven, dat de behoefte der torpedovloot in ruime mate dekt. Deze omstandigheid juist zou voor mij aanleiding zijn de marine een „pied à terre” te geven en haar de bediening over te dragen van de kustbatterijen alsmede het leggen der versperringen op de wijze, zooals de geachte spreker ons heeft geschetst. Ik acht het eene minder gelukkige gedachte, deze overdraging te willen bepleiten op overwegingen van technischen of tactischen aard; overwegingen, die in den regel weinig bevorderlijk zijn voor de wederzijdsche waardeering tusschen land- en zeemacht.

Ik verkondig niet het personeel belang van mijn wapen en van mij zelven, als ik eene zoo belangrijke vermindering van het wapen der artillerie voorstel. Ik ben wellicht onbillijk tegenover de mannen van kennis en niet genoeg te waardeeren werkkraft, die onze kustartillerie en onzen torpedodienst op zulk een hoog standpunt hebben gebracht. Maar het mindere moet voor het meerdere wijken, en mochten wij erin slagen om onze marine langs dezen weg tot „meerdere activiteit” in de tropen te kunnen brengen, dan zij het zoo.

Mijnheer de Voorzitter. Zal mijne stem zijn die van den roepende in de woestijn? Ik vrees het.

De weg, dien ik schetste om het nuttig effect van ons materieel, voor wat betreft den tropendienst, tot 60 % en zoo noodig meer, te verhoogen, is niet de aanlokkelijkste, noch voor het departement van Koloniën, noch voor dat van Marine. Nederland doet zich betalen uit de koloniale kas voor den steun, dien het in de vorm van een auxiliair eskadertje aan de koloniale verdediging verschaft. Mag men onder zulke omstandigheden, lettende op de steeds toenemende koloniale tekorten, van den Minister van Koloniën een krachtig woord verwachten om namens de Indische Regeering op het onvoldoende van dien steun te wijzen? Mag men van de Marine, voor wie de tropendienst de minst aangename bladzijden uit de zeemansloopbaan vormt, mag men van haar verwachten, dat zij hare stem krachtig aan de mijne zal paren? Ik zie in den overwegenden invloed, dien de Marine juist in deze materie steeds heeft kunnen doen gelden, den gevaarlijksten tegenstander van mijn betoog.

Reeds teekent zich af door het wazig gordijn, dat de toekomst versluiert, welke richting zal worden gevolgd. Eene commissie, uitsluitend bestaande uit officieren van land- en zeemacht, onderzoekt wederom het vraagstuk van de kustverdediging. De geachte spreker van het vorige jaar vergeve mij, dat ik al zijne illusiën omtrent die instelling niet deele, waar reeds door drie regeeringen met korte tusschenpozen de geringe verwachtingen, die zij van deze werkwijze koesterden, werden geaccentueerd. Wie zal daar in het midden dier Commissie de nooden der koloniale defensie vertolken, wie zal daar de waarschuwende stem doen hooren tegen het te breed opzetten der kustverdediging en zal de stem dezer minderheid dan nog worden verhoord? Reeds heeft het legerbestuur toegezegd om »het al te lange uitstel van de verbetering onzer kustverdediging, zooveel mogelijk in te korten." Het op stapel zetten van het 12e schip is voorloopig uitgesteld »en als gevolg daarvan treedt de organisatie en vernieuwing van het materieel voor de defensie aan de zeezijde meer op den voorgrond."

En dan denk ik niet zonder weemoed, dat voor Indië slechts wordt nagegaan »of het niet mogelijk zou zijn den verderen »aanbouw van flotillevaartuigen voor den vervolge *geheel* te »staken en de scheepsmacht in Indië daarentegen gaandeweg »te versterken met schepen van klein charter, als de flotille- »vaartuigen, maar van grooter gevechtswaarde dan deze tegen- »over een buitenlandschen vijand.»

Mijne illusiën gaan op in rook, maar mijne overtuiging blijft: de weg, dien wij volgen, is erroneus.

Wat ik begeerde, wat ik dacht, ik heb het U doen hooren. Er zijn hoogere, ik zou bijna zeggen edeler grondslagen, die de samenwerking van land- en zeemacht beheerschen, dan de studie der zeegaten. Een politiek beginsel planeert over het geheele vraagstuk. Het wijst de Marine op hare taak in het Oosten.

Aanvaard die taak — zoo zou ik haar willen toeroepen — met uwe immer zwakke krachten, maar om Gods wil met uwe beste krachten. Bekommer U niet om ons. Het strijdbare Nederland staat gereed, met het geweer in de hand, om den indringer het betreden van onzen geheiligden bodem te ontzeggen. Werp al uwe schepen in gindsche zeeën en mocht eenmaal, in spijt van uwen vertwijfelden tegenstand, onze vlag daar en dan voor immer naar omlaag worden gerukt, dat dan het nageslacht, met trots terugblikkend op uwe laatste daden, fier zal kunnen verklaren: Als zeevarend volk was het oude Nederland eenmaal groot, de jongste dag verkondigt zijn grootsten luister.

Ik heb gezegd.

De Heer HOVEN: Mijnheer de Voorzitter!

Zoowel in de rede van den Vice-Admiraal MAC LEOD, als in die van den kapitein KOLLEWIJN, in deze vereeniging gehouden, wordt de wenschelijkheid betoogd de bediening der kustbatterijen op te dragen aan de zeemacht.

Reeds meermalen is dit onderwerp besproken, zoowel van deze plaats als in de Marinevereeniging in den Helder. En

toch, dunkt mij, eene hernieuwde behandeling in verband met de voordracht van den Vice-Admiraal MAC LEOD in uw midden gewettigd, waar van zeer eminente zijde nog onlangs, in het September-nummer van den Militairen Spectator van 1903, dit onderdeel onzer defensie werd besproken, zoowel door een voorstander, den Luitenant-Kolonel W. COOL, als door de geachte redactie van dat tijdschrift, die zich als tegenstander van dit denkbeeld deed kennen. Niet, dat ik mij bevoegd acht in deze als arbiter op te treden, maar ik vermeen als zee-officier eenige argumenten, door de redactie gebruikt, hier wel aan eene bespreking te mogen onderwerpen.

In het Naschrift door de redactie op de studie van den Luitenant-Kolonel W. COOL wordt in de eerste plaats gezegd, dat de eenige overeenkomst tusschen de kustartillerie en de marine is, dat beide uit lange vuurmonden den vijand zullen bestoken, doch dat eerstgenoemde bovendien krombaanvuurmonden tegen schepen aanwendt, wier gebruik aan boord van een schip niet mogelijk is. De eigenaardige bezwaren, aan hun gebruik verbonden, zouden onbekend zijn aan de Marine.

Toch heeft ook de Marine mortieren in gebruik en wel sedert een tiental jaren den mortier van 7.5 cM. A. Geregeld wordt daarmede geoefend en, waar noodig, in Oost-Indië gebruikt. Behandeling en gebruik van houwitsers is in de praktijk aan de Marine niet bekend; maar, bedrieg ik mij niet, dan behooren deze vuurmonden thans nog niet tot de bewapening onzer kustbatterijen.

De eigenaardige bezwaren, verbonden aan het krombaanvuur, zullen wel bestaan in de weinige trefkans en de daardoor ontstane moeilijkheid om zich in te schieten, vooral waar het geldt beweegbare doelen. De uitwerking van een rakend schot kan groot zijn, in het bijzonder op een schip, dat tegen vuur onder grooten invalshoek slecht beschermd is; maar de trefkans van de houwitsers op doelen van zulke geringe afmetingen als een schip, schijnen de verwachtingen, welke men aanvankelijk omtrent de bewapening van kustbatterijen met die vuurmonden gekoesterd heeft, teleurgesteld te hebben.

Ook wordt door de geachte redactie van dat tijdschrift gezegd, dat het tactisch gebruik en daardoor de vuurleiding van de lange vuurmonden in het gevecht van schip tegen schip en kustbatterij tegen schip, in verband met de geheel verschillende tactiek in beide gevallen, verschillend zoude zijn.

Men houde mij ten goede, dat ik dit niet zoo dadelijk inzie. De opstelling onzer tegenwoordige vloot voor binnenlandsche defensie, bij eene poging van den vijand om onze zeegaten te forceeren, in het midden latende, kan ik mij toch voorstellen, dat eenige monitors of kanonneerbooten ergens tusschen de banken postvatten, en welk verschil in tactisch gebruik zaler dan zijn tusschen de zware kanonnen dier schepen en de gelijksoortige vuurmonden, aan den wal opgesteld? Kunnen deze schepen niet beschouwd worden als eene tegemoetkomende batterij, die, in eene zekere phase van het gevecht, getransformeerd wordt in eene evenwijdige batterij? En worden de verschillende vuurmonden op een groot oorlogsschip, bijv. type *Koningin Regentes* niet ongeveer op dezelfde wijze uit den commandotoren gecommandeerd, als het geschut op kustbatterijen van de standplaats van den batterij-commandant?

De kustbatterijen zijn een onderdeel van forten, die dikwerf een uitgestrekt landfront hebben. Hoe kan een zeeofficier, vraagt die redactie, het bevel over zulk een fort voeren?

Het zij mij vergund hier op te merken, dat dit m. i. niet in de bedoeling ligt van de voorstanders van het brengen der kustbatterijen onder de zeemacht.

De Vice-Admiraal MAC LEOD drukt dit zeer duidelijk uit.

Thans is het commando over de maritieme stellingen opgedragen aan zeeofficieren. Deze regeling dateert uit den lateren tijd en ofschoon nog niet getoetst aan den oorlogstoestand, schijnt zij geene ernstige bezwaren op te leveren. Trouwens, in 1813 heeft de Vice-Admiraal VERHUELL de stelling den Helder verdedigd, die alleen van de landzijde werd bedreigd. Tot een ernstigen aanval is het, wel is waar, niet gekomen; de eenige schade door den vijand, de Kozakken, gemaakt, was het in brand steken van een weeshuis.

Groot bezwaar in het dienen van zeeofficieren op de kustbatterijen, onder een officier der landmacht als fortcommandant, zie ik niet in. Thans worden vele forten door infanterie-officieren gecommandeerd en zijn de artillerie-officieren aan hen gedeeltelijk ondergeschikt.

Dat, zooals de geachte redactie vermeldt, de zeer van elkander onderscheiden diensten aan boord ook bij de Marine geleid heeft tot specialiseering, door het scheppen van officieren van de artillerie en officieren van de torpedo's, is, meen ik, geen juist beeld van den toestand of niet geheel juist uitgedrukt.

Het zij mij vergund dit punt nader toe te lichten, want wil men over een onderwerp van gedachten wisselen, dan moet men elkander goed begrijpen.

Onder het toezicht van den eersten officier, op kleine schepen van den oudsten officier, is het beheer en onderhoud der inventaris-goederen van een schip opgedragen aan de verschillende officieren.

Zulk een onderdeel wordt *detail* genoemd.

Zoo is de oudste ondergeschikt dienende luitenant ter zee belast met het detail der artillerie, de daaropvolgende met dat der torpedo's, een ander met het schippers-detail. De officier van het artillerie-detail is tevens commandant der batterij en heeft het toezicht op de exercitiën daarmede. Onder hem zijn het meerendeel der overige officieren met het bevel over een onderdeel der batterij belast. Het grootste gedeelte der zee-officieren treedt dus bij de oefeningen en in het gevecht op als artillerist.

Wordt een officier vervangen, dan heeft zoo noodig eene veranderde indeeling der details plaats. Dit hangt echter geheel af van de ancienneteit van den aangekomen officier, in verband met die der overige officieren.

Alleen het torpedo-detail maakt daarop soms eene uitzondering, als er slechts één officier aan boord is, die vroeger bij den torpedo-dienst geplaatst is geweest. In dat geval behoudt deze het torpedo-detail.

Uit de beschouwingen, door den Heer VOSMAER in Februari

1897 in deze vereeniging geuit en uit de voorrede van de »Proeve van een ontwerp batterij-dienst, enz.» door den Kolonel der Artillerie P. J. IN DE BETOU (1895) meen ik opgemerkt te hebben, dat niet ieder officier der artillerie, bij eene kustbatterij geplaatst, direct in staat is eene eenigszins belangrijke taak daarbij te vervullen.

De zeeofficier van zekere ancienneteit echter wordt geacht bij zijne komst aan boord op te kunnen treden als commandant der batterij. Door zijne opleiding, vroegeren dienst en studie kan hij in zeer korten tijd op de hoogte zijn van de onder zijne zorg gestelde batterij. De twee examens na het verlaten van het Instituut der Marine stellen het opperbestuur in de gelegenheid zich te overtuigen, dat de officier op de hoogte is gebleven van het materieel.

Volkomen ben ik het met die redactie eens, dat het scheppen van baantjes geen doel mag zijn van eenige organisatie. Dat het aan de marine opdragen der kustbatterijen haar ten goede zal komen wegens minder verblijf van het personeel in de tropen, moge een gevolg zijn van dezen maatregel, nimmer mag zulks als argument gebezigd worden om deze verandering te bepleiten.

Door het minder in de tropen dienen worden de financiële belangen van het personeel trouwens niet gebaat. Behalve de tractementen zouden de pensioenen lager worden.

Meer klemmend schijnt mij de opmerking van de geachte redactie, dat de zeeofficieren te weinig zouden varen, als de bediening der kustbatterijen aan de zeemacht zoude opgedragen worden.

Bij de organisatie zoude men daarmede rekening moeten houden, te meer daar de Wet op de bevordering, het ontslag, de pensioneering, enz. bij de zeemacht voorschrijft, dat betrekkingen aan den wal door zeeofficieren niet langer dan vier jaren achtereen mogen worden bekleed.

Maar wat de zeeofficier, door het dienen op eene kustbatterij in waarde op nautisch gebied mogelijk zou verliezen, in een ander opzicht, zijne bruikbaarheid voor de verdediging van ons

land, zou hij zeer zeker in waarde winnen. Voor den zeeofficier toch is, behalve algemeene zeemanschap, die geleerd en onderhouden wordt door te varen, hetzij op den Oceaan, hetzij in Nederland, Indië of waar ook, eene grondige kennis noodig van de Nederlandsche zeegaten en van de daarin heerschende getijden en stroomen om in tijd van oorlog daar zonder loods te kunnen ageeren en bij den aanval of afweer het meeste voordeel van het terrein te trekken.

Bovendien moet hij de inrichting der kustversterkingen kennen en weten welken steun hij van deze kan verwachten.

Door eene plaatsing op eene kustbatterij zal hij zeer zeker in staat zijn deze kennis te verkrijgen en te onderhouden, vooral wanneer, zooals nu steeds geschiedt door de aan den wal en op wachtschepen geplaatste officieren, 's winters, de vaarwaters in de stelling bevaren worden. Hij ziet dan hoe de vijand langs de forten zal varen en waar deze post kan vatten om de kustbatterijen onder vuur te nemen. Van daar, dat ik ook geheel mede kan gaan met het denkbeeld, door den Heer Por heden avond geuit, om bij den tegenwoordigen toestand, officieren van de kustartillerie aan land- en zeeofficieren op de kustbatterijen te detachieren.

Gaarne sluit ik mij geheel aan bij die redactie in hare verzekering, dat het personeel der kustartillerie de juistheid van het schieten tot op zeer groote hoogte heeft opgevoerd.

Verder wordt door die redactie betoogd, dat wel is waar de middelen voor Marine ruimer vloeien dan voor het Departement van Oorlog, maar dat daarentegen de Volksvertegenwoordiging steeds genegen is gelden voor materieel toe te staan, wanneer de noodzakelijkheid afdoende is aangetoond. Mogelijk dat gelden voor materieel eerder toegestaan worden voor personeel, omdat het bedrag beter te overzien is; doch dit punt doet m.i. weinig ter zake. De stemming der Volksvertegenwoordiging is wisselvallig en het toestaan van gelden voor Oorlog of voor Marine is ook dikwerf afhankelijk van het totaal, dat voor 's landsdefensie gevraagd wordt.

Dat de Marine de kustartillerie stiefmoederlijk zoude be-

handelen, wanneer haar het beheer daarover opgedragen zou worden, is eenigszins in strijd, met hetgeen zij voor den torpedo-dienst, haar jongste kind, gedaan heeft.

De verantwoordelijkheid voor de voorbereiding der stellingen en liniën behoort, volgens de geachte redactie, bij het Departement van Oorlog. Zulks is toch niet absoluut noodig. De defensie behoort door de beide departementen, van Oorlog en van Marine, te worden voorbereid. Sedert eenigen tijd is dan ook eene Commissie in zake samenwerking tusschen Land- en Zeemacht ingesteld, bestaande uit officieren van de beide militaire departementen.

En wat de ministeriele verantwoordelijkheid betreft, bij het begin van den Atjeh-oorlog zag men een Minister van Marine aftreden, omdat door de Volksvertegenwoordiging de toestand der zeemacht in Oost-Indië onvoldoende werd geacht, terwijl volgens de Grondwet de Minister van Koloniën daarvoor verantwoordelijk is.

Bij de groote mogendheden is de kustartillerie een onderdeel van het Departement van Oorlog, voert ten slotte de geachte redactie aan.

De Heer Pop heeft zoo juist eene kleine onnauwkeurigheid hersteld wat betreft Duitschland. Maar niet alleen voor den torpedo-dienst eischt men aldaar personeel dat bevaren is, ook voor de kustartillerie, want om bij de »Matrosenartillerie Abtheilung'' ingedeeld te worden, moet men, volgens de Duitsche voorschriften, tot den zeemans- of visschersstand behooren.

En al is het waar, dat in Frankrijk onlangs de kustbatterijen onder het beheer van den Minister van Oorlog gebracht zijn, zulks wordt lang niet algemeen toegejuicht.

In Nederlandsch-Indië is de bediening der kustversterkingen opgedragen aan de zeemacht.

Het zij mij vergund, in het kort nog enkele punten na te gaan, die van invloed kunnen zijn bij de keuze of de kustbatterijen onder het Departement van Oorlog, dan wel onder dat van Marine behooren te ressorteeren.

Bij het uitbreken van een oorlog kunnen de kustbatterijen blootgesteld worden aan een onmiddellijken aanval van de vijandelijke vloot, want iedere zeemacht heeft steeds een gedeelte van hare vloot in dienst, d. w. z. een zeker aantal schepen gereed met gevulde munitie-bergplaatsen en ten volle bemand. Bij mobilisatie mogen meerdere schepen bemand worden, een gedeelte der vloot is steeds slagvaardig. Op het eerste sein van oorlog stoomen zij de havens uit en vertoonen zich eenige uren later op onze kust. Onze torpedoversperringen liggen dan nog niet, tonnen in de zeegaten zijn nog niet opgenomen, andere zeemerken nog niet vernield, en het eenige wat aan de vijandelijke schepen weerstand kan bieden, zijn de oorlogschepen, die dan in dienst zijn. De kustbatterijen zijn, zoo ik mij niet vergis, niet in staat onmiddellijk tegenweer te bieden.

En nu doet zich m. i. de vraag voor of het niet beter ware, daar toch onomstootelijk vast staat, dat eene kustbatterij in verreweg gunstiger positie is dan een schip om een vaarwater te verdedigen, zooals de Spaansch-Amerikaansche oorlog wederom heeft aangetoond, in stede van de hierboven genoemde schepen voor binnenlandsche defensie bemand te hebben, die bemanning te gebruiken op de kustbatterijen.

Hier sluit ik mij geheel aan bij het betoog van den inleider van het debat op heden avond, den Heer Por. Met hem ben ik van oordeel, dat wij voor onze verdediging noodig hebben schepen, die onder alle weersgesteldheid op onze kust kunnen optreden en wier diepgang het binnenloopen van onze voornaamste zeegaten toelaat. Men komt dan tot een type ongeveer als onze tegenwoordige *Kortenaer's*.

In schepen, die buitengaats niet kunnen optreden, zie ik weinig heil; zij zullen het doordringen van een vijand in onze zeegaten niet kunnen beletten.

Het personeel der Marine voelt zich op eene kustbatterij vrij spoedig t'huis. De schepelingen toch brengen het grootste gedeelte van hun leven door te midden van machineriën, zooals ook op de moderne kustversterkingen, pantserkoepels, enz.

aanwezig zijn. Zij leven in eene omgeving, die in beweging is, zijn gemeenzaam met een bewegend doel.

Het houden van vuuroefeningen is bij de Marine algemeener, dan zulks bij de kustartillerie mogelijk is, omdat die oefeningen bij eerstgenoemde gemakkelijker en veelvuldiger te houden zijn. De schepen zoeken daartoe een weinig bevaren zeedeelte op, terwijl kustbatterijen aan plaats en omstandigheden gebonden zijn. Ook de wijze van oefenen kan bij de Marine meer overeenkomstig de werkelijkheid zijn. Tegemoetkomend vuur toch, kan door de kustartillerie, waar de schijf door eenestoomboot langs de batterij gesleept wordt, niet beoefend worden. Een schip daarentegen, kan naar de schijf toestoomen.

De zeeofficier begrijpt het voorterrein, bij kustbatterijen het zeegat, en het gebruik, dat de vijand er van maken kan. Van jongs af is hij gewend met zeekaarten om te gaan; hij is gewoon rekening te houden met den invloed van den waterstand en van de richting en kracht van den stroom op de manoeuvres van schepen; hij kan beoordeelen of de weersgesteldheid den aanval begunstigt of onmogelijk maakt. Hij zal de manoeuvres van den vijand eerder doorgronden, dan iemand, die slechts een gedeelte van zijn leven in zeeplaatsen doorbrengt. Voor hem is natuurlijk, wat voor iemand, die niet op zee leeft, langdurige studie kost.

Het verkennen van vijandelijke schepen, vooral op grooten afstand, zal eerstgenoemde gemakkelijker zijn dan laatstgenoemde; niet alleen de officieren, maar ook het minder personeel moet in staat zijn, de eigen schepen te onderkennen van die van den vijand en bij torpedobooten is dat lang niet gemakkelijk. En men denke aan een nachtelijken aanval. De verdediger zal met elektrische zoeklichten het vaarwater beschijnen, maar moet zorg dragen de eigen schepen niet te hinderen.

Tijdens de gecombineerde manoeuvres van land- en zeemacht, in 1902 in Engeland gehouden, werd door de commandanten der verdedigende vloot algemeen geklaagd over het gevaar, dat zij liepen bij het manoeuvreeren gehinderd te worden door

de zoeklichten der kustforten hunner eigen partij. En dat dit gevaar niet denkbeeldig was, bewijst de stranding van het Nederlandsche stoomschip *Salak*. Genoemd schip werd zoodanig het zicht benomen door de zoeklichten, dat het de lichtboeien niet meer kon zien en op de rotsen liep. Wegens deze stranding voor den Raad van Tucht te Amsterdam gebracht, werd de gezagvoerder op grond van deze omstandigheid vrijgesproken.

De 2e luitenant der Genie A. H. OP TEN NOORT haalt dit voorbeeld ook aan in zijne studie over electriche zoeklichten in den Militairen Spectator van December 1903.

Mijne Heeren, het ligt niet in mijne bedoeling, aan te geven hoe de organisatie der Marine zal moeten zijn, wanneer haar de bediening der kustbatterijen zoude opgedragen worden; of de bezetting permanent of tijdelijk zal behooren te geschieden, of de bemanning geheel of ten deele uit vrijwilligers zal moeten bestaan en over welke krachten van het marine-personeel kan en zoude moeten beschikt worden.

Ik heb alleen getracht, eenige te berde gebrachte bezwaren te weerleggen en U eenige argumenten voorgelegd, die m.i. pleiten voor het brengen van de bediening der kustbatterijen onder het Departement van Marine.

Ieder oordeele voor zich zelf en make de balans op.

De heer W. H. DOORMAN: Bij het lezen van het verslag der voordracht van den Vice-Admiraal MAC LEOD had ik verschillende punten aangeteekend, waaromtrent ik gaarne nadere inlichting had willen vragen. De meeste van die punten zijn echter reeds door den heer POP uitvoerig en zeer duidelijk behandeld, en daar ik mij daarbij zeer goed kan neerleggen, wensch ik mij dan ook te onthouden van veel wat ik anders had willen zeggen.

Doch er is ééne zaak, waarover ik toch ook nog een woord wil in het midden brengen n.l. over de vraag: of de bediening

en verdediging der kustbatterijen bij de landmacht moet worden gelaten of aan de zee-macht overgedragen.

Door een officier van de Marine is daarover zoo even het woord gevoerd, en hierin vind ik aanleiding om aan het gehoor der vergadering te onderwerpen, wat ik hieromtrent heb aangeteekend.

Ik moet beginnen met op te merken, dat de Heer POR bij de bespreking van deze aangelegenheid heeft verwezen naar een artikel in den Militairen Spectator, dat mij zeer tot mijn spijt is ontgaan, zoodat ik wellicht enkele argumenten zal bezigen, die in dat tijdschrift reeds uitvoeriger werden ontwikkeld.

De Vice-Admiraal MAC LEOD noemde in hoofdzaak als voordeelen van den overgang der kustbatterijen naar de Marine: de bekendheid, welke deze laatste heeft met schepen en vaarwaters, en de geoefendheid in het vuren op tegemoetkomende doelen, die zich snel verplaatsen.

Toch ben ik van meening, dat voor onze toestanden de bestaande regeling in hoofdzaak behouden zou moeten blijven. Bij mij deed zich n.l. allereerst de vraag voor: hoe zou de Marine aan het personeel voor de bezetting van die batterijen moeten komen? Voor zooverre mij bekend is, beschikt zij op het oogenblik niet over een overvloed van personeel, eerder het tegendeel; alleen in het hier zoo even ontwikkelde stelsel van den Heer TONNET zou men steeds over voldoende personeel voor de bezetting der kustbatterijen hier te lande kunnen beschikken; doch of dit, in mijn oog wel wat radicale stelsel, binnen afzienbaren tijd zal worden aangenomen, valt sterk te betwijfelen.

Indien men tegen mijne vrees voor gebrek aan personeel mocht inbrengen, dat de bezetting der kustbatterijen zou bestaan uit militie, dan constateer ik al dadelijk, dat er dan, wat de kanonniërs en een deel van het lagere kader — het militiekader — betreft, niets veranderen zou, en er voor hen dus van de zoo hoog aangeslagen bekendheid met schepen en vaarwaters nagenoeg niets overblijft; men zal toch bij de

Marine die militie niet langer kunnen houden, dan de artillerie van het Leger thans doet, en *dan* heeft men zijn tijd vrij wel noodig om de bediening der vuurmonden te leeren, en zich de overige noodzakelijke militaire bekwaamheden eigen te maken; voor het opdoen van ondervinding ter zee zal dus zeer weinig tijd overschieten. Hierover beschikken dan dus slechts een deel van het kader en de officieren.

Reeds werd hier bij eene vroegere gelegenheid opgemerkt, dat dit laatste personeel bij de Marine thans toch al zoovele verschillende en uitéénlopende zaken moet kennen, dat de tijd te kort zou schieten om zich ook nog op het gebied der kustartillerie te bekwamen. Ik meen bovendien te weten, dat ook thans de uitkomsten der schietoefeningen bij de Marine lang niet altijd aan de verwachtingen beantwoorden, hetgeen ik o.a. grond op mededeelingen van schietuitkomsten, gepubliceerd in het Marineblad. Wellicht is dit hieraan toe te schrijven, dat reeds *nu* het artilleristische gedeelte der opleiding bij onze Marine niet geheel tot zijn recht kan komen. Ik geloof dan ook niet, dat het als een axioma mag gelden, dat de Marine beter uit de kustbatterijen zou weten te schieten dan de artillerie der Landmacht.

Daar verder het marinepersoneel een groot deel van den diensttijd buitenslands, veelal in Indië, doorbrengt, en dan, na terugkomst, vermoedelijk in de termen zou vallen om gedurende een wellicht niet langen tijd bestemd te worden voor de kustbatterijen, moet men m.i. de bekendheid met de Nederlandsche vaarwaters ook niet te hoog aanslaan, en zulks te minder, daar deze — zooals men weet — nog al eens aan groote veranderingen onderhevig zijn.

Bovendien zou er eene onwillekeurige neiging bij het marinepersoneel kunnen geboren worden, om, na een uitputtenden dienst, met groote verantwoordelijkheid, buitengaats — veelal onder de tropen — verricht, het gewicht eener tijdelijke (vredes)betrekking in eene kustbatterij niet al te zwaar op te vatten.

Ook zou het tot allerlei kleine, doch lastige wrijvingen,

zoowel in vreedestijd als in oorlogstijd, aanleiding geven, indien b.v. op één zelfde fort troepen van Marine en Landmacht onder één zelfde commando samen waren; ik wijs slechts op het verschil in dienst- en exercitie-reglementen en in dienst-opvattingen, op de uiteenlopende voedingsrations, enz.

In verband met het bovenstaande, blijft er m.i. van de door den Vice-Admiraal geschetste voordeelen hoofdzakelijk over: de betere bekendheid van een deel van het kader en de officieren der Marine met de vijandelijke schepen en hunne manoeuvres.

Dit voordeel kan niet opwegen tegen de geschetste bezwaren, en dit te minder, daar men het, bij ernstigen wil van de zijde der Landmacht, altijd nog in de hand heeft om, eerstens door scheiding van veld- en vesting-artillerie, en, verder gaande, zooveel mogelijk van vesting- en kustartillerie, bij dit laatste onderdeel de zoo zeer gewenschte meerdere stabiliteit in het officierspersoneel te bekomen, waardoor tengevolge van de grootere bekendheid met schepen en vaarwaters, voortvloeiende uit een langduriger verblijf in de havenplaatsen, de praktische kennis van marinezaken zeer zou toenemen.

Om deze nog te bevorderen, zou ik ook een groot voorstander zijn van de hier dezen avond reeds meermalen besproken detachering van de officieren der kustartillerie aan boord van onze oorlogsschepen.

Ten slotte moet ik nog in het midden brengen, dat ik de opmerking, die mij wel ter oore kwam, dat de Marine, indien zij de kustbatterijen in beheer nam, gemakkelijker dan de Landmacht tot eene verwapening daarvan met modern geschut zou kunnen komen, niet voor ernstig gemeend wil opnemen.

Mij dunkt, waar wij allen ééne zaak dienen, en waar de fondsen, voor militaire doeleinden besteed, uit ééne staatskas komen, mag en zal er niet het minste onderscheid gemaakt worden, naar gelang de gelden, voor eene zelfde, zóó gewichtige, uitgave bestemd, worden aangevraagd door de Landmacht of door de Marine.

Veel minder nog dan in de overige, ter sprake gebracht

zijnde redenen, mag men m.i. dan ook hierin een motief zien om op het oogenblik den bestaanden toestand geheel te gaan wijzigen.

De VOORZITTER: Het uur is reeds dermate gevorderd, dat wij verplicht zijn rekening te houden met den nog beschikbaren tijd. Thans zou het oogenblik gekomen zijn voor den Vice-Admiraal MAC LEOD om over te gaan tot eene beantwoording van datgene, wat naar aanleiding van zijne voordracht is gezegd. Maar waarschijnlijk zou het de grenzen van onzen tijd overschrijden, wanneer de geachte Admiraal thans alle tegenwerpingen en vragen zou willen beantwoorden.

Ik meen daarom der vergadering in overweging te moeten geven den Admiraal de keus te laten om òf nu in korte trekken te antwoorden, òf in eene nieuwe vergadering te repliiceeren, òf wel om zijn antwoord in het Orgaan te doen overnemen.

Onder betuiging van onze aller erkentelijkheid voor de welwillendheid, waarmede de Admiraal in het vorige jaar zijne denkbeelden wel in ons midden ten beste heeft willen geven, waarvoor ik hem hier nogmaals hulde breng, meen ik Z.E. de keus te moeten laten van de wijze, waarop hij zijne repliek zou willen kenbaar maken.

De heer MAC LEOD: Ik meen, dat de mondelinge behandeling van eene zaak aangenamer is dan dat men enkel het gedrukte vóór zich ziet. Ik voor mij zou er dan ook de voorkeur aan geven, de discussie tot een anderen tijd uit te stellen, ook omdat daardoor nog aan anderen de gelegenheid kan worden gegeven om te antwoorden; het zou anders slechts eene minder gewenschte schriftelijke gedachtenwisseling kunnen zijn.

De VOORZITTER: In dat geval heeft het Bestuur mij gemachtigd aan de vergadering voor te stellen, heden over 14 dagen (korter kan het niet met het oog op het bijeenroepen

der leden) de belangrijke discussie van heden avond te hervatten.

Bestaat hiertegen bij de vergadering geene bedenking?

Zoo neen, dan zal ik het beschouwen, dat de vergadering het met mijn voorstel eens is en zal alzoo eene nieuwe vergadering worden uitgeschreven tegen Vrijdag, 12 Februari.

De heer NYPELS: Mijnheer de Voorzitter. Het is niet om iets te zeggen, naar aanleiding van het zoo juist genomen besluit, dat ik het woord heb gevraagd, maar het komt mij gewenscht voor, dat deze vergadering niet uiteen zal gaan, zonder dat een woord van dank is betuigd aan den Heer TONNET voor de bijzondere aandacht, die hij, bij de behandeling der aanhangige quaestie, heeft gevestigd op Grooter Nederland in Oost-Azië, hetgeen te meer te waarderen is, omdat het kwam uit den mond van een officier, die niet behoort tot het Indische leger.

De heer KEMPE: Mijnheer de Voorzitter. Ik ben geen lid dezer vereeniging, maar heb het genoeg gehad hier te worden geïntroduceerd. Het zij ook mij vergund, hier mijne groote appreciatie uit te spreken over de wijze, waarop de Heer TONNET het zwaartepunt voor onze Marine gelegd heeft in Indië. Volkomen ben ik het met den geachten spreker eens, dat de maritieme strijdmacht in Indië veel sterker moet zijn dan thans het geval is. De verdediging van Indië is voor ons een voorname plicht, en zeker heeft de Marine daarbij de eerste rol te vervullen, moet zij de *eerste* linie van defensie zijn.

De VOORZITTER: Wanneer thans niemand meer het woord verlangt, zal ik de vergadering sluiten. Doch vooraf wil ik mij van de hoogst aangename taak kwijten om dank te betuigen aan al de heeren, die aan het debat hebben deelgenomen.

Toen ik in het vorige jaar, bij het einde der lezing van den Vice-Admiraal MAC LEOD dien geëerden spreker mijn dank bracht voor de wijze, waarop hij het onderwerp heeft ingeleid,

vestigde ik reeds de aandacht op de belangrijke discussiën, die ons naar aanleiding der gehouden voordracht zouden wachten.

Het bestuur was dan ook zeer verheugd, toen het de Heeren POP en TONNET bereid vond het debat in te leiden. Ik geloof, dat de vergadering zal instemmen met het woord van lof, dat ik thans, inzonderheid aan deze beide heeren, breng.

De wijze, waarop gesproken is, heeft, blijkens de vele teekenen van bijval, ook appreciatie bij de vergadering gevonden. Met zulke mannen kan op even aangename als nuttige wijze worden gedebatteerd.

Hierbij nogmaals mijn hartelijken dank aan Admiraal MACLEOD, die op zulk eene degelijke wijze de behandeling van het vraagstuk heeft voorbereid en dien wij zeker over 14 dagen behoorlijk geharnast hier weder zullen zien om de gemaakte opmerkingen te bespreken en zijne denkbeelden nader te verdedigen.

In de verwachting, dat het debat over 14 dagen even belangrijk zal zijn als heden avond, sluit ik de vergadering.
